

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

BOJANA DAROVEC

mentor: asist.dr. Andrej Škerlep

**VPLIV ODNOSOV Z JAVNOSTMI NA OBLIKOVANJE JAVNEGA
MNENJA O ČLOVEKOVH PRAVICAH**

PRIMER: AMNESTY INTERNATIONAL SLOVENIJE

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2003

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju asist. dr. Andreju Škerlepu za nasvete in strokovno pomoč ter

Amnestijevcem, še posebej Alenki Jerše, Nataši Posel, Deanu Zagorcu in Andreji Mrak za vse informacije o AIS in AI.

Hvala tudi očetu Franciju, mami Jelki in bratu Alešu za pomoč, potrpežljivost in vero vame,

*Adi za modrost in znanje,
Sanji, Mateju in Danili za spodbude in za smeh
ter vsem ostalim, ki ste kakorkoli pripomogli k nastanku diplomske naloge.*

KAZALO

UVOD	5
<u>1. ČLOVEKOVE PRAVICE.....</u>	<u>7</u>
1.1. OPREDELITEV ČLOVEKOVIH PRAVIC _____	7
1.2. ZGODOVINSKI PREGLED _____	8
1.3. MEDNARODNO VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC V MODERNI DOBI __	9
1.3.1. ČLOVEKOVE PRAVICE NA GLOBALNI RAVNI _____	10
1.3.2. ČLOVEKOVE PRAVICE NA EVROPSKI REGIONALNI RAVNI _____	11
1.4. ORGANIZACIJE, KI DELUJEJO NA PODROČJU ČLOVEKOVIH PRAVIC	12
1.4.1. MEDNARODNE ORGANIZACIJE _____	12
1.4.2. NEVLADNE ORGANIZACIJE _____	13
1.4.3. NEVLADNE ORGANIZACIJE NA PODROČJU VAROVANJA ČLOVEKOVIH PRAVIC _____	15
1.5. ČLOVEKOVE PRAVICE IN DEMOKRACIJA _____	17
<u>2. JAVNOST, JAVNO MNENJE IN MNOŽIČNI MEDIJI.....</u>	<u>18</u>
2.1. JAVNOST _____	18
2.2. JAVNO MNENJE _____	19
2.3. OBLIKOVANJE JAVNEGA MNENJA _____	20
2.4. VLOGA MEDIJEV PRI OBLIKOVANJU JAVNEGA MNENJA _____	22
2.5. VLOGA MEDIJEV PRI ŠIRJENJU ZAVESTI O ČLOVEKOVIH PRAVICAH _____	24
2.6. NOVI MEDIJI _____	27
2.6.1. BOJ ZA ČLOVEKOVE PRAVICE NA SVETOVNEM SPLETU _____	28
<u>3. ODNOSI Z JAVNOSTMI .....</u>	<u>29</u>
3.1. DEFINICIJE _____	29
3.2. ODNOSI Z JAVNOSTMI KOT UPRAVLJALSKI PROCES _____	30
3.3. PROGRAMI ODNOSOV Z JAVNOSTMI _____	32
3.3.1. ODNOSI Z ZAPOSLENIMI IN PROSTOVOLJCI _____	32
3.3.2. ODNOSI Z MEDIJI _____	33
3.3.3. ODNOSI Z DRŽAVNIMI INSTITUCIJAMI _____	34
3.3.4. ODNOSI Z SKUPNOSTJO _____	35
3.3.5. KRIZNO UPRAVLJANJE IN KRIZNO KOMUNICIRANJE _____	35
3.4. MEDIJI IN TEHNIKE V ODNOSIH Z JAVNOSTMI _____	36
3.5. KOMUNIKACIJSKA KAMPANJA _____	37

<u>4. ODNOSI Z JAVNOSTMI V AMNESTY INTERNATIONAL SLOVENIJE (AIS)</u>	39
4.1. VIZIJA IN POSLANSTVO ORGANIZACIJE _____	40
4.2. PODROČJA DELOVANJA AMNESTY INTERNATIONAL _____	40
4.3. METODE DELOVANJA _____	41
4.4. ORGANIZACIJSKA STRUKTURA _____	41
4.5. AMNESTY INTERNATIONAL V SLOVENIJI _____	42
4.5.1. DELOVANJE _____	43
4.5.2. AKTIVISTI ORGANIZACIJE _____	44
4.5.3. FINANCIRANJE _____	45
4.6. OPREDELITEV JAVNOSTI AIS _____	47
4.7. CILJI IN ORODJA ODNOSOV Z JAVNOSTMI V AIS _____	49
4.8. ODNOSI Z MEDIJI _____	51
4.9. ODNOSI Z VLADO IN DRŽAVNIMI ORGANI _____	52
4.9.1. LOBIRANJE _____	52
4.9.2. MREŽA NUJNIH AKCIJ KOT POSEBNA OBLIKA VPLIVA _____	53
4.10. KAMPANJE (PRIMER KAMPANJE PROTI MUČENJU) _____	54
4.11. EVALVACIJA _____	56
<u>SKLEP</u>	58
<u>LITERATURA IN VIRI</u>	61
<u>PRILOGE</u>	67

UVOD

*Največje zlo današnjega časa je nezainteresiranost.
Vedeti za krivice in ne ukrepati pomeni tiho strinjati se z njimi.
Naš planet je postal zelo majhen kraj in vsaka stvar,
ki se zgodi na njem se tiče tudi nas.*

Elie Wiesel

Vsak dan iz sekretariata Amnesty International (AI) v Londonu pošljejo sekcijam po svetu povprečno pet apelov v pomoč ljudem, ki so žrtve resnično grobih kršitev človekovih pravic. Kršitve pa se ne dogajajo le na kriznih območjih: letno poročilo Amnesty International iz leta 2001 razgrinja kršitve človekovih pravic v 144 državah. Poročilo dokumentira zunajsodne usmrtitve v 47 državah, smrtne kazni v 27 državah, zapornike vesti v vsaj 56 državah, primere slabega ravnanja in mučenja v 111 državah in izginotja v 35 državah. V AI so prepričani, da so dejanske številke še mnogo višje. (Amnesty International, 2002e)

Mnogo vlad je po hitrem postopku v imenu varnosti sprejelo zakonodajne in druge »protiteroristične ukrepe«, ki po poročanju AI vključuje pridržanje brez omejitve, tudi brez sojenja, ustanavljanje posebnih sodišč in komisij, ki temeljijo na skrivnih dokazih, kulturne in verske omejitve in podobno. Ostajamo priče mnogim kršitvam človekovih pravic po vsem svetu, ki bi jih mednarodna skupnost lahko preprečila, če bi države že v osnovi dajale večji poudarek človekovim pravicam. Bodoče kršitve človekovih pravic lahko preprečimo le s

skupno predanostjo vsakodnevni zaščiti pravic vseh ljudi, kjerkoli živijo in kdorkoli so. (Amnesty International, 2000)

Ta dejstva so me napeljala k pisanju diplomske naloge, ki jo držite v rokah. V njej želim ugotoviti, kakšna je vloga AI pri zaščiti in ozaveščanju o človekovih pravicah, kakšnih strategij se poslužuje pri svojem delu in kako lahko ovrednotimo rezultate delovanja. Pri svojem delu na Amnesty International Slovenije (AIS) sem spoznala, da celotno delovanje organizacije temelji pravzaprav na odnosih z javnostmi, bodisi da gre za odnose z mediji, poskuse vplivanja na vlado ali za pridobivanje finančnih sredstev. Ugotovila sem tudi, kako nepomembni in brezpravni so lahko zakoni, deklaracije in konvencije, če ni spoštovanje le-teh zasidrano v vsakem posamezniku in na ravni vsake posamezne države. Naloga AI in s tem AIS je torej v prvi vrsti ozaveščanje posameznikov (bodisi državljanov ali predstavnikov oblasti). Prišli smo do ključnega vprašanja, ki ga obravnavam v nalogi: kako lahko AIS skozi odnose z javnostmi vpliva na javno mnenje o človekovih pravicah.

V diplomski nalogi izhajam iz treh hipotez:

1. Nevladne organizacije igrajo veliko vlogo tako pri razvoju mednarodnega sistema za zaščito človekovih pravic, kot pri njegovi implementaciji.
2. Množični mediji in odnosi z javnostmi nasploh, so zelo pomemben dejavnik vpliva na oblikovanje javnega mnenja o človekovih pravicah.
3. Amnesty International in Amnesty International Slovenije lahko skozi odnose z javnostmi pomembno vplivata na javno mnenje o človekovih pravicah.

V prvem poglavju se lotim predstavitve človekovih pravic. Pogled nam seže v zgodovino, vse od 13. stoletja, pa do ustanovitve Organizacije združenih narodov in današnje ureditve varstva človekovih pravic. Predstavim tudi organizacije, ki delujejo na področju človekovih pravic in se seznanim s pojmi »mednarodna organizacija«, »vladna organizacija« in »nevladna organizacija«, kamor sodi tudi AI.

V naslednjem poglavju skozi dva pristopa obravnavam koncepta javnosti in javnega mnenja, ter proces oblikovanja javnega mnenja. Ugotavljam vlogo medijev pri oblikovanju javnega mnenja in pri širjenju zavesti o človekovih pravicah. Posebno pozornost namenim vlogi novega medija – interneta, ki ponuja povsem nove možnosti v boju s kršitvami.

V tretjem poglavju na kratko predstavim odnose z javnostmi, Cutlipove štiri faze v izpeljavi procesa ter tehnike in programe odnosov z javnostmi.

Amnesty International se je v letih od njenega nastanka razvila v organizacijo, ki je postala pomemben in cenjen sogovornik na področju človekovih pravic. V četrtem poglavju predstavim organizacijo na splošno in slovensko sekcijo. Teoretične ugotovitve iz prejšnjih poglavij apliciram na delovanje AIS. Analiziram javnosti, s katerimi organizacija komunicira, predstavim cilje odnosov z javnostmi in izpostavim dve najpomembnejši strukturi odnosov v AIS: odnose z mediji in vladne odnose. Na konkretnem primeru kampanje proti mučenju prikažem, kako v resnici poteka medijska kampanja, kakšne tehnike so bile uporabljene, kakšni so bili odzivi na kampanjo in kako je organizacija reagirala v primeru krize (sporen oglas). Sledi sklep, kjer preverjam zastavljene hipoteze.

1.ČLOVEKOVE PRAVICE

*Krivica, ki se pojavi kjer koli,
je grožnja pravici povsod.*

Martin Luther King

Izraz »človekove pravice« je relativno nov pojem, ki je vstopil v vsakdanjo rabo šele po drugi svetovni vojni po ustanovitvi Združenih narodov. Danes je prizadevanje za uresničitev človekovih pravic večje kot je bilo kdajkoli prej, saj postajajo oblike ogrožanja človekovih pravic vedno bolj raznovrstne. Vsakršno delo na področju zaščite človekovih pravic pa zahteva predhodno poznavanje sodobne mednarodne ureditve človekovih pravic kot jo določajo najpomembnejši dokumenti s tega področja. V pričujočem poglavju bom predstavila današnjo mednarodna ureditev človekovih pravic in organizacije, ki delujejo na področju zaščite človekovih pravic.

1.1. OPREDELITEV ČLOVEKOVIH PRAVIC

Pravna definicija pravic se glasi:

»Pravica je tisto, kar je skladno s človekovimi oziroma družbenimi pojmovanji in pravili o npravstvenih vrednotah. Pravice so običajno opredeljene in izražene z določenimi normami,

načeli, predpisi. Pravica je tisto, kar posamezniku ali skupini omogoči oziroma dovoljuje, da nekaj določenega je, da nekaj stori ali da nekaj ima; vse to glede na obstoječe konkretne razmere, odnose, zakonitosti, regule« (Sruk, 1988:256).

Pravice lahko razdelimo v tri kategorije:

- pravice negativnega statusa (kot negativne jih označujemo zato, ker človek ne pričakuje, da bo država zanj kaj storila, marveč zahteva, da se vzdrži določenih dejanj - da ga ne zapre, muči in podobno);
- pravice pozitivnega statusa (z njimi človek od države zahteva določeno dejavnost, pričakuje, da država izpolni svojo obveznost: mu zagotovi zdravstveno varstvo, šolanje otrok, pravico do dela in podobno) in
- pravice aktivnega statusa (sem prištevamo politične svoboščine in pravice) (Šinkovec, 1997).

Danes so temeljne pravice državljanov ustavne vrednote, ki najdejo svoj izraz zlasti v demokraciji. Preden preidem na pojmovanje človekovih pravic v moderni dobi, bom na kratko predstavila razvoj človekovih pravic skozi zgodovino.

1.2. ZGODOVINSKI PREGLED

Predhodnik današnjih ustavnih pravic in svoboščin¹ so bili boji za uveljavitev stanovskih pravic v srednjem veku, ko so plemiči in mesta zahtevali od vladarjev potrditev njihovih pravic. Eden najzgodnejših poskusov uveljavljanja človekovih pravic je angleška listina Magna Charta (libertatum)² iz leta 1215, ki je omejila samovoljno in oblastno vladanje kralja Johna in prvič v zgodovini priznala osebno svobodo in uveljavila pomen sodstva. Te pravice pa so veljale le za določene stanove in ozemlje, ne pa za vse ljudi. (glej Šinkovec, 1997:17)

Pomembna imena na poti k ideji človekovih pravic so trije avtorji iz konca 16. in začetka 17. stoletja: John Milton, John Locke in Montesquieu. Milton je v tistem času opredelil pravico do življenja, lastnine in svobodo vesti ter mišljenja, svobodo govora in tiska ter odpravo cenzure. Locke (1632-1704) je v delu »Two Treaties on Civil Government« zagovarjal

---

¹ Svoboščina se za razliko od pojma pravica, ki se običajno uporablja v pravnem pomenu, uporablja v filozofskem smislu, kjer pomeni moralno vrednoto človekove neomejenosti in prostosti od podrejanja, izkoriščanja ipd. (Cerar, 1997:55)

² Velika listina svoboščin.

stališče, da so življenje, svoboda in lastnina prirojene pravice, ki pripadajo kot naravne enakim in neodvisnim posameznikom. Montesquieu (1689-1755) je v delu »De l'esprit des lois« razvil idejo o delitvi zakonodajne in izvršilne oblasti. Te ideje so v letih 1647/1649 pripeljale do »Agreement of the people«. Po tem dokumentu pravice, svoboda, varnost in lastnina ne smejo biti kršene. (glej Šinkovec, 1997:17)

V 18. stoletju so bile predhodne ideje sprejete v obsežnejših dokumentih v Združenih državah Amerike in v Franciji. Leta 1776 so v Virginiji sprejeli Virginijsko deklaracijo o pravicah, ki je prva meščanska deklaracija o človekovih pravicah in je vplivala na vse kasnejše deklaracije na ameriških tleh in v Evropi. (glej Simič, 1997:40)

Temeljni mejnik v opredeljevanju človekovih pravic je v začetku francoske revolucije (26. 8. 1789) sprejeta deklaracija o pravicah človeka in državljana, ki jo ocenjujejo kot »kodifikacijo vodilnih idej politične filozofije 18. stoletja« (Dreyfus v Simič, 1997:42). Deklaracija je določila, da temeljne pravice obvezujejo zakonodajalca v celotni državni politiki. Deklaracija zagotavlja svobodo delovanja, varstvo osebne svobode, temeljno pravilo nulla poena sine lege³, domnevo nedolžnosti, svobodo vesti, lastninsko pravico, delitev oblasti in ljudsko suverenost. Svoboščine so lahko omejene le z zakonom, če to zahteva splošen interes.

Pomemben premik na področju zaščite človekovih pravic se je zgodil po drugi svetovni vojni, ko so zločini nekaterih totalitarnih sistemov nad lastnim in tujim prebivalstvom pokazali, da so temeljne pravice na nacionalnem nivoju premalo zaščitene. Tako je še med vojno nastala ideja o organizaciji, katere cilj bi bil zavzemanje za spoštovanje temeljnih pravic. V nadaljevanju bom predstavila kako je potekal razvoj človekovih pravic od druge svetovne vojne pa do danes.

1.3. MEDNARODNO VARSTVO ČLOVEKOVIH PRAVIC V MODERNI DOBI

Po drugi svetovni vojni je prišlo do pomembne internacionalizacije človekovih pravic, zato je v prvih mednarodnih aktih velik poudarek na enakosti in prepovedi rasne diskriminacije (Šinkovec, 1997:19). V svetu je splošno sprejeta misel o demokratični in pravni državi, kar vpliva na vse večje varstvo človekovih pravic. Prišlo pa je še do enega pomembnega premika.

---

³ »Nobene kazni brez zakona«, vsaka kazen mora imeti zakonsko podlago.

Zaščita pravic se »vedno bolj pomika v mednarodno sfero, s čimer pridobivajo univerzalnost« (Simič 1997:46).

Tako so leta 1948 v generalni skupščini OZN sprejeli Splošno deklaracijo o človekovih pravicah, ki je določila katere so temeljne pravice in ki so jo podpisale skoraj vse države članice OZN. V letu 1966 sta bila sprejeta Mednarodni pakt o državljanskih in človekovih pravicah in Pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. Leta 1949 so ustanovili Svet Evrope. V okviru te organizacije je naslednje leto nastala Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic. Za zagotovitev spoštovanja obveznosti, ki so jih sprejele pogodbenice, sta bila ustanovljena Evropska komisija za človekove pravice in Evropsko sodišče za človekove pravice. Pomemben del te konvencije so določbe o organih in postopku za varovanje pravic. (Simič,1997:47)

Mednarodni mehanizmi in postopki za varstvo človekovih pravic predstavljajo tudi izhodišče za delovanje nevladnih organizacij s področja človekovih pravic. Zato je vsekakor pomembno, da v nadaljevanju podrobneje predstavim obstoječe mednarodne mehanizme na globalni in evropski regionalni ravni.

1.3.1. ČLOVEKOVE PRAVICE NA GLOBALNI RAVNI

Ustanovna listina Organizacije združenih narodov (OZN), podpisana leta 1945 v San Franciscu, je temeljni akt te svetovne organizacije in pomeni pravni temelj za bodoči razvoj mednarodnopravnega varstva človekovih pravic. Prežeta je z idejo o varstvu in razvoju temeljnih pravic in svoboščin, saj so podpisniki Ustanovne listine v spoštovanju človekovih pravic videli vodilno idejo nove svetovne organizacije. (glej Perenič, 1988:431)

Kot korak naprej je bila leta 1948 sprejeta **Splošna deklaracija človekovih pravic (SDČP)**, ki sama po sebi ni obvezen mednarodnopravni instrument, so pa vse njene določbe pravno obvezne za vse države, ki so njihovo vsebino vnesle v svoje ustave. Vendar mednarodnopravnega nadzornega mehanizma še ni bilo in sta tako izvajanje in nadzor bila še vedno v domeni vsake posamezne države. Kljub temu je ta deklaracija izjemnega pomena, saj je postala merilo uresničevanja človekovih pravic in »izhodiščni temelj za sprejemanje univerzalnih in regionalnih aktov o človekovih pravicah, ki natančno in pravno obvezujejo države podpisnice, da spoštujejo in varujejo človekove pravice« (Šinkovec, 1997:19).

Deklaracija proklamira dve kategoriji človekovih pravic: civilne in politične na eni strani in ekonomske, socialne in kulturne na drugi.

Na vrhu mednarodnega normativnega sistema človekovih pravic je torej Ustanovna listina Združenih narodov, katere status je podoben Ustavi kot »najvišjemu zakonu dežele«. Na dnu istega sistema pa se nahajajo posamične odločitve, ki regulirajo konkretne družbene in življenjske situacije. Srednje ravni sistema zapolnjujejo norme, ki segajo od paktov, konvencij, resolucij in deklaracij različnih splošnih, predstavniških organov Združenih narodov, do normativnih in praktičnih prispevkov specializiranih agencij te organizacije, regionalnih sporazumov in ustavnih določil posameznih držav. (Jambrek, 1988:45)

1.3.2. ČLOVEKOVE PRAVICE NA EVROPSKI REGIONALNI RAVNI

Glede na to, da je bila po eni strani v raznih organih večkrat ugotovljena univerzalna narava človekovih pravic, po drugi pa tudi potreba po upoštevanju regionalnih značilnosti, se je razvila razprava o tem, ali so potrebni regionalni mehanizmi varstva človekovih pravic in ali to ne pomeni zanikanja same univerzalnosti človekovih pravic (Pogačnik v Bohte, 1997:440).

Bohte meni, da »mednarodno skupnost sestavlja različnost civilizacij in kultur, ki se odraža na vseh področjih in tako tudi na področju varstva človekovih pravic in takšna različnost civilizacijsko-kulturnih krogov in vrednot, ki v njih prevladujejo, ovira vzpostavitev učinkovitih globalnih mehanizmov varstva človekovih pravic. Ti se najlažje razvijejo med državami iste kulturne regije, kjer je najlažje doseči skupni imenovalc politike varstva človekovih pravic« (Bohte, 1997:469).

Analiza evropskih mehanizmov varstva človekovih pravic bi bila v okviru te študije mnogo preobsežna, zato se bom omejila le na navedbe. V evropski regiji izstopa mehanizem **Sveta Evrope** (1949 leta zasnovan kot vodilna idejna organizacija v procesu združevanja zahodne Evrope) po **Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin** (EKČP), sklenjen v Rimu leta 1950. EKČP oziroma njen mehanizem varstva človekovih pravic tvorijo trije nadzorni organi in trije možni postopki. Organi so Evropska komisija za človekove pravice, Evropsko sodišče za človekove pravice in Odbor ministrov Sveta Evrope. Postopki pa so: sistem poročanja, pritožbe držav in pritožbe posameznikov. (glej Bohte, 1997:470)

Svet Evrope je leta 1961 sprejel **Evropsko socialno listino**, ki zajema področje osnovnih socialnih pravic, pravice zaposlenih in socialno kohezivnost. V okviru Evropske unije (EU) pa je najpomembnejši mehanizem **Sodišče evropskih skupnosti** (Court of Justice of the European Communities), pomembni pa so tudi drugi trije dejavniki EU: **Evropski parlament, Svet EU in Komisija EU**.

Omeniti je potrebno še **Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi** (OVSE). Poleg razprav in odločanj na konferencah so konkretne oblike delovanja na področju človekovih pravic še preiskave in poročila posebnih poročevalcev, misije z obiski na kraju samem, opazovalci in podobno. Poročila predstavnikov OVSE so dragoceno dokazno gradivo za delo Mednarodnega kazenskega sodišča (primer: sojenje osebam, odgovornim za hude kršitve mednarodnega humanitarnega prava na območju bivše SFRJ). (glej Bohte, 1997:480)

Za mednarodne norme o človekovih pravicah je torej značilno, da tvorijo notranje skladen in hierarhično urejen sistem, ki so ga institucionalizirali Združeni narodi s pomočjo vrste institucij, agencij in profesij, katerih funkcija je, da ustrezne norme ustvarjajo, oblikujejo in izvršujejo. Ta sistem ima nalogo omogočati vsem članicam organizacije, da skupaj ali posamezno v sodelovanju z organizacijo dosežajo najpomembnejši cilj - splošno in dejansko spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse ljudi ne glede na raso, spol, jezik in vero.

1.4. ORGANIZACIJE, KI DELUJEJO NA PODROČJU ČLOVEKOVIH PRAVIC

Na področju človekovih pravic deluje veliko število organizacij z različnim statusom. Pogledali si bomo značilnosti mednarodnih organizacij (vladnih in nevladnih), posebej pa še nevladne organizacije na področju varovanja človekovih pravic.

1.4.1. MEDNARODNE ORGANIZACIJE

Najširše bi lahko mednarodne organizacije opredelili kot »ustanove, ki jih ustanavljajo organizacije, institucije in posamezniki, da bi uresničili skupne interese na mednarodni ravni« (Benčina, 1994:31).

Osnovna delitev mednarodnih organizacij je razlikovanje med **mednarodnimi vladnimi** in **mednarodnimi nevladnimi** organizacijami. Pojem mednarodna organizacija, kot ga razumemo danes, je vezan predvsem na nastanek Organizacije združenih narodov in njenega modela svetovne družbe kot družbe držav, narodov in posameznikov.

V najširšem pomenu pojem mednarodne organizacije vključuje tiste, ki jih ustanavljajo države (**mednarodne organizacije**) in vlade (**medvladne organizacije**) ter tiste organizacije, ki jih ustanavljajo privatna združenja in institucije iz več držav na področju socialne dejavnosti, kulture, ekonomije, humanizma, vere ipd. (**nevladne organizacije**). Tako delitev najdemo tudi v Ustanovni listini Združenih narodov (čl. 71). Njihovo število pa se je izredno povečalo prav po ustanovitvi Združenih narodov. (Benčina, 1994:32)

V mednarodno pravnem smislu so prave mednarodne organizacije le mednarodne vladne organizacije. Samo te imajo kot svoje subjekte države, ki so hkrati njihovi ustanovitelji in člani. Tudi posamezniki so lahko vključeni v delovna telesa teh organizacij, vendar pa v tem primeru le-ti niso neposredno odvisni od držav, katerih državljani so. V kategorijo »mednarodne organizacije« spada torej celotna družina Združenih narodov (OZN in specializirane agencije⁴), kot tudi mednarodne regionalne organizacije (npr. evropske organizacije, organizacije ameriških držav, afriške enotnosti in druge). V kategorijo »nadracionalnih organizacij« pa spadajo evropske skupnosti in nekatere podobne izvenevropske organizacije, npr. Andska skupina. (glej Benčina, 1994)

V okviru OZN-a je bilo ustanovljenih mnogo mednarodnih in medvladnih organizacij, ki se ukvarjajo s posameznimi področji človekovih pravic, takšne so na primer UNESCO (Organizacija združenih narodov za prosveto, znanost in kulturo), UNICEF (Mednarodni sklad združenih narodov za pomoč otrokom) in UNHCR (Urad visokega komisarja ZN za begunce).

1.4.2. NEVLADNE ORGANIZACIJE

Vakilova opredeljuje nevladne organizacije kot neodvisne, privatne (zasebne), neprofitne organizacije, katerih delovanje je usmerjeno k izboljšanju kvalitete življenja ljudi. Njihova

---

⁴ Medvladne organizacije, ki so povezane z ZN s posebnimi sporazumi (Benčina, 1994)

lastnost je, da niso upravljane s strani vlad in niso del le-te in so kot takšne element civilne družbe v medprostoru med posamezniki in državo (Vakil v Tuijl, 1999:3).

Verjetno obstaja toliko organizacijskih struktur nevladnih organizacij, kolikor je organizacij samih. Rodley (Rodley v Steiner, 1996:476) opredeli tri splošne modele:

1. Skupina posameznikov ustanovi in vodi organizacijo (npr. Mednarodni komite Rdečega križa, kjer vodenje poteka s strani države ustanoviteljice – Švice).
2. Večje število organizacij se poveže, da bi združilo svoje aktivnosti (npr. Mednarodna federacija za človekove pravice, ki jo sestavljajo zveze na nacionalnem nivoju).
3. Organizacija s centralizirano demokratično strukturo z enotami, ki vodijo organizacijo in izvajajo aktivnosti, lahko na nacionalnem ali mednarodnem nivoju; večina ima stalne sekretariate (npr. Amnesty International).

Deacon loči med nadnacionalnimi, mednarodnimi, nacionalnimi in lokalnimi nevladnimi organizacijami. **Nadnacionalne nevladne organizacije** imajo glavno vlogo pri pomoči in svetovnemu razvoju. Delujejo v številnih državah in na različnih področjih: preskrba z vodo in elektriko, pomoč v hrani, gradnja vrtcev, programi za razvoj skupnosti in podobno. **Mednarodne nevladne organizacije** delujejo v manjšem številu držav in so največkrat specializirane za posebno področje. Ustanovljene so v neki določeni državi, najpogosteje v Združenih državah ali v eni od držav zahodne Evrope. Sodelujejo z nacionalnimi nevladnimi organizacijami držav, v katerih delujejo oziroma si prizadevajo za ustanovitev le-teh. **Nevladne organizacije na nacionalni ravni** z vlado le redko delujejo v sožitju. Večina jih deluje kot skupine pritiska na področju človekovih pravic. **Lokalne nevladne organizacije** imajo korenine v lokalni skupnosti in se osredotočajo na probleme skupnosti, regije in etnične skupine ter ne delujejo po celotni državi. To so organizacije, ki se ukvarjajo s problemi Romov, beguncev, nasiljem v družini in podobno. Delujejo s pomočjo prostovoljcev in denarnih ali materialnih donacij, ki v nekaterih državah pritekajo tudi s strani lokalnih ali nacionalnih vlad. V večini primerov gre za manjše donacije, saj je majhnost teh organizacij razlog, zaradi katerega težko pritegnejo velike donatorje. (Deacon, 1997:156)

Amnesty International je opredeljena kot **mednarodna nevladna organizacija**, ki naj bi po navedbah avtorjev morala vsebovati naslednje elemente: je formalna organizacija s formalno strukturo, deluje na področju socialnih vprašanj, narava njenega delovanja je zasebnopravna (v nasprotju z medvladnimi organizacijami, ki so mednarodni javnopravni subjekti,

ustanovljeni s pogodbami med državami in/ali drugimi medvladnimi organizacijami), je ločena od državnega aparata, deluje v najmanj treh državah in praviloma vzdržuje stike z Združenimi narodi ali katero izmed njihovih specializiranih agencij oziroma ima celo svetovni status v Ekonomskem in Socialnem svetu Združenih narodov. (Zagorac, 2002:91)

1.4.3. NEVLADNE ORGANIZACIJE NA PODROČJU VAROVANJA ČLOVEKOVIH PRAVIC

Skladno z razvojem mednarodnih norm, institucij in postopkov za zaščito človekovih pravic so se razvijale tudi nevladne organizacije s tega področja. Nevladne organizacije so igrale veliko vlogo pri oblikovanju Ustanovne listine Organizacije združenih narodov v San Franciscu. Pod pritiskom nevladnih organizacij je bil sprejet 71. člen listine OZN⁵, ki zagotavlja nevladnim organizacijam pridobitev posvetovalnega statusa. Organizacije s priznanim posvetovalnim statusom (več kot 600 nevladnih organizacij) lahko pošiljajo opazovalce na javne seje sveta in njegovih pomožnih teles in lahko predložijo pisne izjave, ki se nanašajo na delo sveta. Poleg tega se lahko posvetujejo s sekretariatom ZN o skupnih zadevah. (glej Benčina, 1994:70) Vse pomembnejše nevladne organizacije imajo pogajalski status z Organizacijo združenih narodov, Svetom Evrope, Unescom ali ostalimi regionalnimi ali mednarodnimi organizacijami.

Funkcije nevladnih organizacij se razlikujejo glede na namen ustanovitve, glede na njihove vire, geografsko ozadje, v katerem delujejo in glede na naravo njihovega članstva. Nekatere nevladne organizacije se ukvarjajo z mednarodno promocijo človekovih pravic, druge pa so svoje aktivnosti omejile na specifično področje, državo ali problem.

Metode dela za doseg zastavljenih ciljev so različne od skupine do skupine. Nekatere organizacije se zatekajo samo k eni ali zelo omejenemu številu tehnik ali aktivnosti, največkrat gre za pripravo poročil, promocijo mednarodnega prava, lobiranje itd. Mnoge organizacije se omejijo le na zaščito določene skupine ali problema (Skupina za pravice manjšin, Rdeči križ...), druge pa imajo veliko širši interes.

---

⁵ 71. člen listine OZN zagotavlja, da »sme Ekonomski in socialni svet ukreniti vse, kar je primerno za posvetovanje z nevladnimi organizacijami, ki se ukvarjajo z zadevami, spadajočimi v njegovo prisotnost.« (Benčina, 1994:193)

Buergenthal (Buergenthal, 1988) obravnava nekaj temeljnih nalog, ki jih opravljajo nevladne organizacije:

- kontrapunkt vladnim interesom (značilnost vlad, ki so nagnjene h kršitvam človekovih pravic, je prizadevanje, da bi praktična uporabnost sprejetih mednarodnih norm, institucij in postopkov bila kar najmanj učinkovita);
- opozarjanje komisije ZN na specifične kršitve, ki bi v nasprotnem primeru ostale prezrte,
- poskusi vplivanja (pisni in osebni kontakt) na postopke organov, ključne predstavnike in delegacije;
- prisotnost uglednih odvetnikov in sodnikov na sojenjih;
- izdelava poročil in
- uveljavitev »pravice do pritožbe«.

Nevladne organizacije so v zadnjih letih dosegle velik napredek pri okrepitvi »sistema poročanja«. Na primer Mednarodna konvencija za človekove pravice in Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije zahtevata od držav članic izdelavo periodičnih poročil iz katerih je razvidno ali države delujejo po načelih, ki izhajajo iz teh konvencij. Poročila pregleda posebna komisija, ustanovljena v okviru konvencije, ki pa ne preverja verodostojnosti poročil, ki jih je predložila posamezna država. Večinoma ne zahtevajo prič in se opirajo le na informacije iz vladnih virov. To je spodbudilo številne nevladne organizacije k pripravi lastnih poročil. Takšna praksa se je pokazala posebej učinkovita pri državah z zaprtimi sistemi. Poročila služijo tudi kot informacija za medije in kot sredstvo za lobiranje in ostale oblike vplivanja na izvršno oblast, zakonodajo in ostale (mednarodne) organizacije. (Buergenthal, 1988)

Mnoge medvladne organizacije so ustanovile pravni mehanizem, ki daje posameznikom, skupinam in nevladnim organizacijam pravico do pritožbe. Nevladne organizacije so izkoristile to pravico in vložile številne pritožbe, posebej v primerih, ko gre za množične kršitve človekovih pravic. Nevladne organizacije namreč lažje pripravijo ustrezno dokumentacijo in pridejo do zaneslivejših informacij kot posamezniki. (Buergenthal, 1988)

Posner obravnava še nekaj drugih aktivnosti nevladnih organizacij: izobraževanje o človekovih pravicah, konference in druge oblike promocije, protesti in demonstracije, pisanje pisem in kampanje nujnih akcij, nadzor in kritika dela vladnih in medvladnih uradov in sodelovanje ter pomoč svojim lokalnim podružnicam. (Posner, 1996:472)

Kljub veliki vlogi nevladnih organizacij pri krepitevi civilne družbe in podpiranju vladavine pravnega zakona v družbi, so dejavnosti le-teh velikokrat omejene ali celo preprečene prav s strani vlad. Nekatere vlade, največkrat tiste, kjer so človekove pravice najmanj upoštevane in največkrat zlorabljane, smatrajo nevladne organizacije za protivladne organizacije, ki so grožnja varnosti in stabilnosti države. Takšne države so še posebej občutljive na kritiko, ki prihaja s strani neodvisnih skupin v lastni državi. Medtem ko je kritika, ki prihaja iz tujine, zlahka utišana pod pretvezo, da gre za negativno propagando, ki prihaja iz neprijateljskih držav, je kritika, ki prihaja s strani lastnih državljanov, težje utišana. Nevladne organizacije se pri svojem delovanju tako znajdejo pred vladno postavljenimi ovirami, ki vključujejo prepoved financiranja iz tujine, prepoved svobodnega širjenja njihovih idej in onemogočenje, da bi organizacija lahko delovala kot zakonita entiteta. Celotno tiste vlade, ki javno podpirajo delovanje teh organizacij, lahko na kritiko, ki leti na nespoštovanje človekovih pravic v lastni državi, reagirajo sovražno. (Posner, 1996:467)

1.5 ČLOVEKOVE PRAVICE IN DEMOKRACIJA

Demokracija in pravna država sta neločljivi. Cilj demokratične, socialne in pravne države pa je izvajanje pravic posameznika. Demokracija ni le posebna oblika državne organizacije, temveč je tudi posebna oblika razmišljanja in življenja. Njen idejni temelj je v toleranci, ki ljudi obravnava s spoštovanjem in jim je pripravljen dati enako mero pravic. (Šinkovec, 1996)

Ugotovili smo, da naj bi ob ustanovitvi Združenih narodov človekove pravice postale univerzalne in skrb celotne mednarodne skupnosti. A države še vedno ostajajo glavne pri implementaciji človekovih pravic in norm in s svojo težnjo po suverenosti predstavljajo pomembno prepreko pri realizaciji spoštovanja človekovih pravic. Kljub temu pa so teoretiki optimistični, saj »vse večja globalizacija in demokratizacija predstavljata najboljšo podlago za uresničevanje človekovih pravic« (Evans, 1997:122).

Čeprav so človekove pravice v demokracijah temeljne ustavne pravice, demokracija sama po sebi še ne more zagotoviti človekovih pravic. Po drugi strani pa, »kjer ne vlada demokracija, človekove pravice ne morejo biti zaščitene« (Inder Singh, 2001). Potrebno je poudariti, da je pri človekovih pravicah pomembno razlikovati med samo idejo človekovih pravic in

implementacijo le-te. Združeni narodi so zelo uspešni pri postavljanju standardov o človekovih pravicah in manj uspešni pri njihovem uresničevanju, poleg tega pa odgovarjajo na zahteve držav, in ne ljudi in njihovih zahtev po pravicah (Evans, 1997:124).

Ena od pomembnih pravic v modernih demokratičnih režimih je pravica ustanavljanja neodvisnih organizacij kakršne so nevladne organizacije, ki predstavljajo vez med formalnimi režimi in realno zahtevo po človekovih pravicah. Nevladne organizacije skušajo s svojim delovanjem vplivati na javno mnenje do te mere, da posamezniki povzamejo akcijo ne glede na interes države oziroma držav. Razgrinjajo kršitve, ki bi drugače ostale prikrite in javnosti omogočijo delovanje. Takšna organizacija je tudi Amnesty International, ki skozi svojo mrežo pisanja pisem, s katero se bomo podrobneje seznanili v zadnjem poglavju, izvaja pritisk na kršitelje. Države kršiteljice oz. kršitelji nemalokrat popustijo pod pritiskom svetovne javnosti. V nadaljevanju naloge bomo spoznali pojme javnost in javno mnenje, proces oblikovanja javnega mnenja in uporabo medijev pri oblikovanju javnega mnenja oziroma pri širjenju zavesti o človekovih pravicah, s poudarkom na uporabi novih medijev.

2. JAVNOST, JAVNO MNENJE IN MNOŽIČNI MEDIJI

*Ne strinjam se z vašo trditvijo,
vendar se bom do zadnjega diha
boril za to,
da jo boste smeli izražati.*

Voltaire

Zmotno je mnenje, da le država sprejema odločitve in norme, torej uveljavlja dani družbeni red. V resnici to počne tudi družba, ki vrši svoj vpliv skozi javno mnenje. V demokracijah so politiki namreč »občutljivi« na javno mnenje. Iz tega sledi, da z vplivanjem na javno mnenje vedno vplivamo tudi na delovanje državnih institucij. Pomembna naloga organizacij s področja človekovih pravic je torej poskus vplivanja na javno mnenje, z močjo katerega se potem oblikujejo nove, pravičnejše vladne odločitve. Kaj sploh je javnost in javno mnenje, kako se oblikujeta in kakšna je vloga množičnih medijev pri oblikovanju javnega mnenja in pri širjenju zavesti o človekovih pravicah, so vprašanja na katera bom skušala odgovoriti v tem poglavju.

2.1. JAVNOST

Po Blumerju se izraz »javnost« nanaša na skupino ljudi, ki se soočajo z neko problematiko, so razdeljeni glede na poglede o rešitvi zadeve in se udeležujejo diskusije (nestrinjanje in podajanje argumentov za in proti so tista, ki porajajo javnost) o problemu (Blumer v Price, 1992:26). Podobno je v dvajsetih letih javnost opredelil Dewey, ko je zapisal, da je to skupina ljudi, ki so soočeni s podobnim problemom, ga prepoznavajo in se organizirajo za njegovo rešitev (Verčič, Žnuderl, 1993:18-21).

Za mojo raziskavo sta pomembni dve vrsti javnosti. Prve javnosti so tiste, ki se oblikujejo v odnosu do določene organizacije, konkretnije v odnosu do organizacij, ki se ukvarjajo z zaščito in promocijo človekovih pravic (npr. finančna javnost). Druga vrsta javnosti pa so tiste, ki se oblikujejo okrog določenega družbenega problema, za rešitev katerega se zavzema tudi organizacija. Naloga organizacije je, da takšno javnost poveže, podkrepi z dejstvi in ji ponudi možnost (so)delovanja.

Javnosti lahko v grobem razdelimo v **aktivne** in **pasivne**. Člani aktivne javnosti veliko bolj vplivajo na organizacijo kot člani pasivne, ker hočejo sodelovati pri posledicah nekega dejanja organizacije. Organizacije lažje komunicirajo z aktivnimi kot pasivnimi javnostmi, ker te same iščejo informacije iz različnih virov in se tako tudi same prepričajo in se ne pustijo prepričati drugim. Ker pa pasivna javnost lahko postane aktivna, je organizacija ne sme ignorirati. Organizacije morajo biti pozorne na vse javnosti, najbolj pa naj se posvečajo aktivnim. (Grunig in Repper v Grunig in Dozer, 1992:137-138)

2.2. JAVNO MNENJE

Koncept javnega mnenja je v veliki meri produkt razsvetljenstva. Ideja je tesno povezana z liberalnimi političnimi filozofi poznega 17. in 18. stoletja (Locke, Rousseau) in z demokratično teorijo 19. stoletja (Bentham) (Price, 1992:5). Javno mnenje se je kot politični in filozofski pojem pojavilo sicer šele v 18. stoletju, toda obe sestavini pojma – javno in mnenje – izvirata iz antičnega sveta. V večstoletnem obdobju so se pomeni pojmov javno (na primer v odnosu do zasebnega) in mnenje (npr. v odnosu do vedenja) ne le močno spreminjali, ampak tudi razlikovali od ene do druge (jezikovne) skupnosti (Splichal, 1997).

Zgodnje raziskave (na prehodu v 20. stoletje) so javno mnenje smatrale za kolektivni nadindividualni fenomen (Price, 1992:23). Ta pristop imenujemo **sociološki**, nekateri teoretiki pa govorijo o **diskurzivnem modelu**. S pojavom javnomnenjskih glasovanj je stopil v veljavo

operacionalistični pristop, ki obravnava javno mnenje kot agregat individualnih mnenj. Gre torej za dva različna pristopa. Prvi obravnava javno mnenje kot rezultat, ki nastane v javni razpravi, drugi pa vidi javno mnenje kot agregat stališč in mnenj posameznikov o neki zadevi, ki se meri empirično.

Po diskurzivnem modelu, ki sta ga razvila Blumer in Park, se javno mnenje oblikuje v mnenjskem procesu, ki zajema več faz. Foote in Hart (Foote in Hart v Price, 1992:31,32) sta zasnovala pet razvojnih faz v procesu oblikovanja javnega mnenja:

1. **Faza problema**, kjer se zazna in definira problem, okoli problema pa se oblikuje javnost, ki se že zaveda, kakšna naj bi bila končna rešitev problema, ne pozna pa še točne poti do cilja.
2. **Faza predloga** je faza, v kateri člani javnosti določijo eno ali več možnih rešitev problema.
3. **Faza razpravljanja**, v kateri se razpravlja o dejanskih prednostih in slabostih različnih predlogov za rešitev problema.
4. **Faza programa** je čas, v katerem se realizira predvideni program.
5. **Faza ocenjevanja** je faza, v kateri se ugotavlja učinkovitost realiziranega programa. Četudi je bila razprava na splošno uspešna, ponavadi pri ljudeh izzove novo problematiko. Javnost preneha obstajati, ko se problem dokončno razreši.

V teh fazah oblikovanja se število pripadnikov javnosti ves čas spreminja. Lippmann deli javnost na skupino **akterjev** in **opazovalcev**. Akterji so tisti, ki prepoznajo problem, predlagajo rešitve in skušajo vplivati na druge s svojim mnenjem. Opazovalci le v različnem obsegu sledijo akcijam akterjev. (Lippmann, v Price, 1992:31)

Dejstvo je, da je za današnji čas značilna relativno pasivna publika. Le majhno število ljudi sodeluje v oblikovanju mnenja o določeni zadevi in ti predstavljajo odnos celotne javnosti do določene zadeve, medtem ko večina zadeva bodisi ne zanima ali na njih nima vpliva. Tako so mnenja o nuklearni energiji, pravicah homoseksualcev, splavu... na prvi pogled le mnenja manjšine, a vendar je ta skupina zainteresiranih ljudi zelo pomembna. Različne zadeve v javnosti pritegnejo pozornost različnih posameznikov.

2.3. OBLIKOVANJE JAVNEGA MNENJA

Wilcox loči tri dejavnike, ki vplivajo na oblikovanje javnega mnenja: interes posameznika, pomembni (vplivni) dogodki in javna diskusija (Wilcox, 1997:209). Prvi pogoj, da si bo posameznik izoblikoval mnenje o določeni zadevi, je njegov osebni interes ali osebna

vpletenost v problematiko. V nadaljevanju procesa oblikovanja mnenja je mnenje zelo občutljivo na dogodke, ki imajo velik vpliv na javnost na splošno ali na določen segment javnosti. Ti dogodki sprožijo zavedanje in diskusijo, ki vodita k oblikovanju mnenja in konsenza v javnosti. (Wilcox, 1997)

Na tem mestu bomo opredelili vlogo **mnenjskih voditeljev** (glej McQuail, 1993:62-66) pri oblikovanju javnega mnenja. Mnenjski voditelji so ljudje, ki imajo določeno znanje in razvijejo artikulacijo (debato) o določeni zadevi. Gre za posameznike, ki imajo veliko zanimanje za problem, so bolje informirani o njem kot povprečni posamezniki, so uporabniki množičnih medijev, hitro sprejemajo nove ideje in so dobri organizatorji, ki hitro pridobijo ostale ljudi k akciji.

Splichal razlaga moč mnenjskih voditeljev kot **normativno moč** (glej Splichal, 1997:190). Ta je nasproti **prisilni moči**, ki se kaže v nasilju s pomočjo fizičnih virov ter z razdeljevanjem nagrad in kazni, utemeljena na »strokovnosti in legitimizaciji različnih vlog na osnovi vrednot in norm. Moč izvedenca ali dobro informirane osebe je v prepričanju večine ljudi, da ima neko specializirano znanje v situacijah, kjer je zahtevano« (Moscovici v Splichal, 1997:191).

Sociologi definirajo dva tipa voditeljev. Prvi so **formalni mnenjski voditelji**, ki se tako imenujejo zaradi njihove pozicije v družbi, gre za izvoljene predstavnike, predsednike, direktorje podjetij. Drugi pa so **neformalni mnenjski voditelji**; ti so lahko nekakšni visoko cenjeni vzorniki ali pa imajo velik vpliv na skupino zaradi svoje velike informiranosti o določeni zadevi. (Wilcox, 1997:210)

Ta dognanja so postala znana pod imenom **dvostopenjski tok komunikacije** (glej McQuail, 1993:62-66) in kljub temu, da so kasnejše raziskave pokazale, da gre v resnici za **večstopenjski tok komunikacije**, je osnovna ideja ostala nespremenjena. Večstopenjski tok komunikacije je grafično prikazan z več serijami koncentričnih krogov. V središču so snovalci mnenj. Ti veliko večino informacij pridobivajo iz množičnih medijev in te informacije delijo z ljudmi v pridruženih koncentričnih krogih, tako imenovano »**pozorno javnostjo**«. Ti so zainteresirani za predmet, vendar se zanašajo na informacije s strani mnenjskih voditeljev. Zunanji krog predstavlja »**nepozorna javnost**«, ki se ne zaveda ali ni zainteresirana za problem in ostaja zunaj procesa formiranja javnega mnenja. Nekateri člani

nepozorne javnost pa bodo v prihodnosti lahko postali zainteresirani za problem ali pa se ga bodo vsaj zavedali. (Wilcox, 1997:213)

Wilcox (1997:211) navaja pet faz v življenjskem ciklu javnega mnenja:

1. DEFINIRANJE PROBLEMA

Aktivisti ali interesne skupine izpostavijo nek določen problem, npr. protest proti zaprtju begunskega centra. Te skupine nimajo formalne moči, vendar postanejo zanimive za množične medije, še posebej kadar organizirajo demonstracije ali zborovanja.

2. MNENJSKI VODITELJI

Skozi medijsko poročanje se ljudje pričnejo zavedati problematike in mnenjski voditelji začnejo o njej razpravljati.

3. JAVNO ZAVEDANJE

Z vedno večjim zavedanjem javnosti postane problem tema javnih diskusij.

4. VLADNA/REGULATIVNA VPLETENOST

Javnost pritiska na vlado, ki ima nalogo, da sprejme odločitve.

5. SKLEP (ODLOČITEV)

Sklepna faza se prične, ko pride do odločitev vlade (nov osnutek zakona, odločitev o zaščiti ogroženih območij ali ljudi in podobno). V primeru, da nekatere skupine ostanejo nezadovoljne, se krog ponovi.

2.4. VLOGA MEDIJEV PRI OBLIKOVANJU JAVNEGA MNENJA

Teorije o vplivu množičnih medijev na posameznika so zelo različne in komunikologi si pri tem niso enotni. V razvoju študij medijskih učinkov razlikujemo več stopenj in učinkov.

Prve raziskave v 40-ih letih so poudarjale vsemogočni in uniformni vpliv množičnih medijev na vse posameznike. Ta ideja je znana pod imenom **teorija hipodermične igle**, nastala pa je pod vplivom propagande iz 2. svetovne vojne. (Biagi, 1992; Weimann, 2000:18)

Sledi druga faza, za katero so značilne **teorije o omejenem vplivu medijev** v 50. in 60. letih. Raziskave so pokazale več faktorjev, od katerih je odvisen vpliv medijev na posameznika: individualne razlike v potrebah, stališčih, vedenju, motivaciji, razpoloženju in sami osebnosti. Raziskave so pokazale, da posamezniki pozorno spremljajo tista sporočila, ki so v skladu z njihovimi prepričanji in podpirajo njihova stališča, izogibajo pa se sporočilom, ki so v

nasprotju z njihovimi prepričanji in interesi. Ti procesi so znani pod imeni: selektivna pozornost, selektivna izpostavljenost, selektivna percepcija in selektivna ohranitev informacije (Weimann, 2000:20,21). Elihu Katz in Paul Lazarsfeld sta leta 1940 med študijem volilnega obnašanja odkrila pomen mnenjskih voditeljev, ki sem jih že omenjala v prejšnjem poglavju o oblikovanju javnega mnenja. Raziskave so pokazale, da imajo množični mediji le minimalen vpliv na volilno izbiro, volilci so se namreč veliko bolj zanašali na medosebno komunikacijo s formalnimi in neformalnimi voditelji. (Wilcox, 1997:211)

V tretji fazi (70. in 80. leta) so teoretiki pričeli ugotavljati, da mediji vendarle imajo vpliv, čeprav ne tako velikega kot v teoriji hipodermične igle. Ključ za razumevanje tega preobrata leži v razlikovanju med kratkoročnimi in dolgoročnimi učinki in med vplivom na posameznika in vplivom na družbo in kulturo. Teoretiki so se vse bolj nagibali k prepričanju, da so medijski učinki dolgoročni, indirektni in akumulativni. V tem obdobju so se razvile teorije agenda-setting, kultivacijska teorija in spirala molčečnosti. (glej Weimann, 2000)

Elizabeth Noelle-Neumann ugotavlja, da v družbi obstajajo dominantna in opozicionalna mnenja. Opozicionalna mnenja se izgubijo, ko vstopijo v spiralo molka, ker posamezniki zaradi strahu pred izključitvijo ne upajo javno izražati teh mnenj. To rezultira v še večjo okrepitev dominantnih mnenj. Teorija je znana pod imenom **spirala molčečnosti**. (Glej, Weimann, 2000, McQuail, 1983:116-121)

Kultivacijska teorija izhaja iz predpostavke, da nas mediji kultivirajo. Npr. posamezniki, ki so v veliki meri izpostavljeni televiziji, vidijo realnost le takšno, kot jo predstavlja televizija (McQuail, 1993:101). Gerbner je v študijah nasilja na televiziji prišel do zaključka, da le-ta izkrivlja naš pogled na realnost, saj gledalci, ki so televiziji izpostavljeni v večji meri, vidijo svet okoli sebe bolj nevaren in nasilen, kot je v resnici. (glej Weimann, 2000:39-58)

Za mojo raziskavo je najpomembnejša Katzeva in Lazarsfeldova ugotovitev, da je vpliv množičnih medijev omejen na »**agenda setting**«. (Katz in Lazarsfeld v Wilcox, 1997:212; McQuail, 1983:104-107) Agenda setting (teorija oblikovanja polja javne diskusije) izhaja iz temeljne predpostavke, da mediji določajo družbi, o čem naj misli. »Kar pa ne pomeni, da jim tudi določa, kaj naj misli« (Cohen v Weiman, 2000:33).

Splichal pravi, da mediji določajo oziroma nazorno kažejo meje legitimne javne razprave v družbi. V dvajsetem stoletju je postalo nesporno, da obstaja skladnost med razvrščanjem zadev po pomembnosti v medijih (s čimer jih legitimirajo kot javne zadeve) in pomembnostjo, ki jo istim zadevam pripisuje javnost: dogodki in zadeve, ki so deležni največ pozornosti medijev, so tudi najpomembnejši v očeh državljanov (Splichal, 1997:336).

Novejše smeri raziskovanja medijskih učinkov ugotavljajo, da je realnost posredovana preko množičnih medijev in da ni ene same realnosti, temveč vrsta definicij realnosti. To so **teorije družbene konstrukcije realnosti** oziroma **medijsko posredovane konstrukcije realnosti**. Novejše raziskave ugotavljajo vpliv medijskega nasilja na agresivno vedenje ali strah, vpliv novih tehnologij, medijski vpliv na spolne vloge v družbi, na podobe posameznih skupin v družbi (starejši, tujci, črnci...) in podobno. (glej Weimann, 2000)

2.5. VLOGA MEDIJEV PRI ŠIRJENJU ZAVESTI O ČLOVEKOVIH PRAVICAH

Po vsej zemeljski obli se vsakodnevno dogajajo grobe kršitve človekovih pravic. V zgodovini so bile te kršitve prikrite, dandanes pa o njih vedno več poročajo mediji. Razmah demokracije po vsem svetu je namreč pripomogel k bolj odprtim družbam in večji svobodi tiska. Kakšna je torej vloga medijev, ko govorimo o človekovih pravicah? Prvotno so mediji najpomembnejši vir informacij. Lahko rečemo, da mediji definirajo in konstruirajo ta aspekt družbene realnosti. Medijska vloga je dvojna: produkcija informacij in prenašanje informacij, ki so jim posredovane s strani človekoljubnih organizacij. Še tako huda kršitev človekovih pravic ne bo zdramila svetovne javnosti, če se o njej ne poroča. Govorimo o tako imenovanem CNN efektu – predvajanje informacije širšemu občinstvu sproducira pri državljanih politično dejavnost in ti od države zahtevajo naj nekaj ukrene glede nastale situacije. (Abrams, 2001)

Informacija pa večkrat ne pride do širše javnosti ali pa jo ta sprejme popačeno. Vzrokov je več: to je lahko napačna novinarjeva interpretacija, vladna politika ali namerna odločitev lastnika komunikacijske tehnologije. V današnjem času je aktualen problem, ki izhaja iz korporativnega lastništva. Časopisi in televizijske hiše so v nekaterih primerih v rokah medijskih konglomeratov, ki imajo finančni interes, kar lahko resno vpliva na dostop do

informacij o kršitvah pravic. Dober primer so mediji, ki prek satelita oddajajo v države kršiteljice in s svojih programov umikajo informativne oddaje, na primer Star Network, ki preko satelita oddaja svoj program na Kitajsko, se je odločil s programa umakniti BBC World Service, saj bi poročanje o kršitvah človekovih pravic (ki so na Kitajskem vsakdanjik) pomenilo provokacijo kitajskim oblastem in s tem nevarnost za veliko izgubo trga in zaslužka. Posledica tega je, da so kitajskim državljanom prikrite številne informacije o kršitvah. (Abrams, 2001) Kljub tem preprekam je poročanje o kršitvah rešilo že mnogo življenj in zaščitilo svobodo v mnogih deželah.

Abrams obravnava nekaj pragmatičnih potez, skozi katere bi lahko poročanje in pokritost izboljšali:

- izobraževanje novinarjev,
- personalizacija dogodka (objava imen),
- podeljevanje nagrad,
- prednosti nove tehnologije,
- objektivnost in zanesljivost vira,
- zapiranje dopisništev,
- zagotovitev svobode tiska ter
- objektivnost in nevtralnost poročanja. (Abrams, 2001)

Pokritost lahko povečamo z učenjem boljšega novinarstva, posebej v novo nastalih demokratičnih državah, kjer so spomini na nedavne kršitve še zelo živi. Tako je bila na primer v Novem Sadu ustanovljena šola za novinarje, ki za študente organizira predavanja, delavnice in praktično delo, v Bukarešti pa deluje »Center za neodvisno novinarstvo«, katerega naloga je razvoj neodvisnih medijev v regijah, kjer je svoboda tiska še v povojih. (Abrams, 2001)

Drugi Abramsov predlog je omenjanje imen pri poročanju o političnih zapornikih, s čimer bi pokazali, da le-ti niso pozabljeni in jim s tem nudili nekakšno zaščito. Omenjanje imen ima efekt, tako na kršitelje (ki se zavedo, da svetovna javnost ve za njih) kot na širšo javnost, pri kateri s personalizacijo poročanja dosežemo veliko večjo pozornost.

Mediji bi lahko najuspešnejšim novinarjem s področja človekovih pravic podeljevali nagrade. Ni pomembno, za kakšne vrste medij gre, tiskani ali vizualni, s podeljevanjem nagrad bi pritegnili veliko pozornost v smeri zaščite človekovih pravic. (Abrams, 2001)

Abrams omenja prednosti nove tehnologije, ki je nedvomno velik nasprotnik represivnih režimov. Množične komunikacije kot so radio, televizija in film so bile kolektivne narave in pogosto nadzorovane s strani vlad. Nova tehnologija je drugačne narave. Današnja tehnologija je nasprotnica kršenja človekovih pravic, ker je v rokah posameznikov in skupin, ne pa represivnih režimov in vlad. Internetna tehnologija se širi iz dneva v dan, hitrost širitve pa bi lahko še pospešili s tem, da bi nudili pomoč skupinam pri postavljanju internetnih strani in pridobivanju opreme.

Informacije o kršitvah prihajajo iz tako različnih virov, da se večkrat postavlja vprašanje objektivnosti in zanesljivosti. A kljub temu bi naredili veliko napako, če bi vse informacije, ki prihajajo iz ozemelj, kjer obstajajo kršitve, ignorirali in se zanašali le na poročila, ki prihajajo iz zunanjega ministrstva ali od novinarjev. Dejstvo je, da potrebujemo informacijo, ki prihaja neposredno od ljudi, ki se srečujejo s kršitvami. Pokritost poročanja o kršitvah je ogrožena tudi zaradi reduciranja dopisnikov iz tujine. V zadnjih letih so tri glavne ameriške mreže NBC, CBS in ABC zmanjšale število svojih tujih dopisnikov za polovico, časopis Time pa za tretjino. (Abrams, 2001)

Mediji so v represivnih sistemih, kjer je svoboda tiska omejena in neodvisni novinarji preganjani, tudi sami žrtev kršitev človekovih pravic. Niso le poročevalci o kršitvah, ampak tudi žrtve le-teh in bodo to ostali toliko časa, dokler ne bo povsod zagotovljena svoboda tiska. Abrams tudi ugotavlja, da mediji niso nujno zagovorniki človekovih pravic. Mediji prvotno zagovarjajo sami sebe in to ne pomeni nujno, da zagovarjajo človekove pravice. Vsekakor pa velja, da je svoboda tiska primarna pravica, saj so ostale kršitve lahko objavljene le v primeru, ko obstaja svoboda tiska. Ta je najmočnejša obramba v boju proti despotizmu. Napoleonova izjava: »Če bi dal tisku svobodo, moja moč ne bi trajala niti tri dni«, nam pove vse.

Kako zagotoviti objektivnost in nevtralnost pri poročanju? Prva ovira se pojavi že pri izbiri teme, o kateri bodo poročali mediji. V različnih skupnostih in pri različnih ljudeh so temeljne pravice obravnavane na svoj način (za duhovnika je primarna pravica verska svoboda, za novinarja svoboda tiska, za begunca pravica do azila...) in zato morajo mediji skrbno izbrati kateri pravici oziroma kršitvi bo zagotovljena pokritost. Pri poročanju se morajo zavedati, da ni pomemben njihov vrednostni sistem, temveč vrednostni sistem ljudi, ki jim je informacija namenjena.

Ko se odpre določena pereča problematika (npr. pravica do splava, profesionalizacija vojske...) se od medijev pričakuje nepristransko poročanje, refleksija realnosti. Dejanskost pa je takšna, da mediji velikokrat izgubijo sposobnost nepristranskega poročanja o vseh platih zadeve. Takrat prenehajo biti poročevalci in postanejo privrženci enega aspekta realnosti, ki je posredovan javnosti. Abrams meni, da je za nepristransko poročanje nujno predhodno poznavanje novinarjevega vrednostnega sistema. To bi v praksi pomenilo, da bi nas novinar pred pisanjem ali poročanjem o določeni temi seznanil s svojim stališčem, na primer, da se zavzema za pravico do splava.

Novinarji se zavzemajo za človekove pravice, vendar za pravice, ki jih imajo v svojem vrednostnem sistemu. Mediji imajo v svojem delovanju mnogo ciljev (dobra prodaja ali gledanost, velik zaslužek) in ravno tako novinarji. Zato niso nujno vedno borci za človekove pravice, nimajo iste vloge kot skupine ali posamezniki, ki se posvečajo zaščiti človekovih pravic ali določene pravice (npr. Amnesty International, društvo za podporo Tibetu, Zdravniki brez meja). (glej Abrams, 2001)

2.6. NOVI MEDIJI

Že v prejšnjem poglavju smo ugotovili slabe strani medijev kot so časopis, televizija in film, ki ne zmorejo prikazati vseh plati zgodbe. Nova tehnologija je tista, s katero lahko dosežemo najboljše rezultate pri boju za človekove pravice. Internet in satelitski oddajniki imajo veliko večje zmožnosti širjenja informacij o kršitvah kot pa vladni viri, še posebej ko govorimo o zaprtih družbah. Internetna tehnologija omogoča posameznikom, da se povežejo z ostalimi posamezniki po celem svetu. Nova definicija medija se glasi: »mreža, ki poveže posameznike« (a network that links individuals). Obstaja toliko virov informacij kot je prejemnikov, ne gre več za informacijo, ki prihaja iz enega vira in prinaša sporočilo množicam. (glej Abrams, 2001)

V preteklosti so lahko represivni režimi izkoriščali značilnosti množičnih medijev kot sta radio in televizija. Danes, ko nova tehnologija v veliko večji meri podpira informacijo od posameznika in ne od vlade in je vsako leto na voljo več informacij, bodo kršitve človekovih pravic sicer še vedno mogoče, vendar bo obstajalo zelo malo možnosti, da svetovna javnost za

to ne bo izvedela. Novi mediji bodo resnično postali nekakšna »informatijska avtocesta« in s tem ključ za širitev človekovih pravic po svetu. (Abrams, 2001)

2.6.1. BOJ ZA ČLOVEKOVE PRAVICE NA SVETOVNEM SPLETU

Internet je v veliki meri preprečil možnosti medijske manipulacije dogodka. Te seveda še obstajajo, a Stricket meni, da se resnica nahaja na internetu za vse, ki so jo pripravljene najti. Z dostopom na internet imajo ljudje vpogled v veliko število različnih časopisov iz vsega sveta. Večja kot je dostopnost virov, večja je izpostavljenost različnim pogledom in manj možnosti obstaja, da je posameznik lahko zmanipuliran. Vojne, ki so se nekoč dogajale v dnevni sobi (»living room wars«), so sedaj konflikti, ki se dogajajo na računalniškem ekranu (»computer screen conflicts«) (Stricket, 2001).

Številne nevladne organizacije po svetu se pojavljajo na svetovnem spletu, kjer skušajo prikazati objektivno dogajanje. Zavedajo se, da so množični mediji danes pod vplivom vlad in kapitalističnih vrednot. Nevladne organizacije skušajo na svojih spletnih straneh problematične teme prikazati iz popolnoma drugačne perspektive kot mediji, ki pri poročanju ne posvečajo pozornosti ljudskim željam in zahtevam, temveč skušajo ustvariti senzacionalistično novico, brez posluha za dejstva, ki bi jih prizadeti želeli pokazati javnosti. (Bhumiprabhas, 2000).

Internet ponuja skupinam in organizacijam, ki se borijo za človekove pravice, številne možnosti: obveščanje in komunikacija na globalni ravni, zbiranje sredstev, pridobivanje novih članov, izobraževanje, množične peticije, povezovanje med organizacijami po celem svetu, izmenjava informacij in drugo. Ker je iskanje različnih virov informacij po internetu lahko zamudno, igra veliko vlogo pri širjenju informacij med ljudmi tudi neformalna komunikacija po elektronski pošti. Pošiljanje informacij preko spleta na takšen način ne predstavlja velikega napora in stroškov, četudi informacijo pošljemo več sto uporabnikom.

Tudi Amnesty International je spretno izkoristil prednosti moderne tehnologije. Od starega načina opozarjanja na kršitve (pisanja apelov, ki so več dni ali tednov potovala na zelene naslove) se sedaj ponujajo povsem nove rešitve. V oktobru 2000 je v okviru kampanje proti mučenju začela delovati spletna stran www.stoptorture.org. Na njihovih spletnih straneh najdemo že sestavljene apele, ki jih lahko pošljemo po e-mailu, kjer le-ta ni naveden, pa apel

natisnemo in pošljemo po navadni pošti. Druga možnost je, da po e-mailu ali sporočilih na mobilnem telefonu prejemamo obvestila o ljudeh, ki so jim kršene človekove pravice. Z našim odzivom na sporočilo Amnesty v našem imenu pošlje apel odgovornim za kršitve. Na spletnih straneh so na voljo tudi virtualne razglednice, ki jih pošljemo prijateljem in sorodnikom z namenom, da bi sodelovali v kampanji. Pojavljajo se tudi številne peticije, ki osvetlujejo določen problem. Po podpisih sodeč si je težko zamisliti boljši način obveščanja javnosti, saj je odziv resnično velik. Največkrat se na takšnih peticijah znajde več tisoč imen iz celega sveta. (Soderblom, 2001)

V zadnjem času veliko beremo o negativnih plateh interneta, kar površnemu bralcu lahko pusti vtis, da internet ni nič drugega kot stičišče pedofilov, trgovcev z orožjem, otroki in mamili. Na spletu najdemo pozive k nestrpnosti, rasizmu, nasilju, ksenofobiji... Kljub tej negativni plati, ki jo prinaša internet, se moramo zavedati, da je veliko večje število strani takšnih, ki imajo pozitiven doprinos v družbi.

3. ODNOSI Z JAVNOSTMI

*Ni dovolj samo meriti v tarčo,
vanjo je treba tudi zadeti.*

---

italijanski pregovor

Do sedaj smo ugotovili, kako bistvenega pomena je vloga množičnih medijev pri oblikovanju javnega mnenja. Uporaba množičnih medijev in ostalih kanalov komunikacije pa v organizacijah ni prepuščena naključju. Glede na cilj, ki ga želimo doseči, poteka načrtovanje in izvajane akcij odnosov z javnostmi na različne načine. V nadaljevanju bom predstavila, kaj sploh so odnosi z javnostmi in kako poteka upravljanje le-teh.

3.1. DEFINICIJE

Organizacije skušajo preko odnosov z javnostmi vplivati na javno mnenje ljudi oziroma ciljnih javnosti. Javnosti organizacije so tiste interne in eksterne javnosti, s katerimi organizacija komunicira. Z vsako javnostjo komunicira na specifičen način. »Vsaka organizacija mora glede na naravo organizacije, potrebe in priložnosti razviti učinkovit komunikacijski program, tako z internimi (izvršni odbor, zaposleni, prostovoljci) kot z eksternimi javnostmi (novinarji, vlada in stranke, finančna javnost in druge). Organizacija

mora razviti specifičen program za vsako skupino, s ciljem pridobiti si podporo in zaupanje« (Kotler, 1996:478).

Organizacije, ki dobro komunicirajo z javnostmi, s katerimi so v razmerju, vedo, kaj lahko pričakujejo od teh javnosti, javnosti pa vedo, kaj lahko pričakujejo od njih. Ni nujno, da se bodo vselej strinjale, ali da bo razmerje med njimi prijateljsko. Doseganje razumevanja pa je eden od glavnih ciljev odnosov z javnostmi. Posledica je, da komuniciranje in kompromis prinašata organizaciji denar (pri profitni organizaciji s prodajo produktov, pri neprofitni pa s sredstvi donatorjev) in da širi svoje operacije. (Hunt in Grunig, 1990:5).

Obstaja ogromno definicij odnosov z javnostmi, vsem pa je bolj ali manj skupnih nekaj razmišljanj: medsebojno razumevanje, sistematičnost, načrtnost, dolgoročnost, vplivanje na mnenje ali ugled, dvosmerno etično komuniciranje, svetovanje vodstvu in izobraževanje javnosti. (Verčič, 1990:14).

Kitchen pa je v svoji raziskavi definicij odnosov z javnostmi odkril naslednje ponavljajoče se vzorce:

- odnosi z javnostmi so v svojem bistvu komunikacijska funkcija, s poudarkom na dvosmerni komunikaciji;
- odnosi z javnostmi se ukvarjajo z vzpostavitvijo in vzdrževanjem obojestranskega razumevanja med organizacijo in določenimi skupinami ljudi (javnostmi);
- odnosi z javnostmi služijo kot obveščevalna funkcija, ki analizira in interpretira trende in zadeve v okolju, ki bi lahko imele posledice za organizacijo in njene deležnike;
- odnosi z javnostmi pomagajo organizacijam formulirati in dosežati družbeno sprejemljive cilje (Kitchen, 1997:8).

Hunt in Grunig poudarjata še eno pomembno značilnost odnosov z javnostmi: upravljanje. Pravita, da so »odnosi z javnostmi načrtovano – se pravi upravljano – komuniciranje in čeprav organizacija v marsičem komunicira tudi naključno, so odnosi z javnostmi tisto komuniciranje, ki ga načrtujejo in usklajujejo profesionalno« (Hunt, Grunig 1990:6).

3.2. ODNOSI Z JAVNOSTMI KOT UPRAVLJALSKI PROCES

Odnosi z javnostmi v svoji najbolj izpopolnjeni obliki danes predstavljajo »znanstveno upravljan del organizacijskih procesov reševanja problemov in spreminjanja organizacije« (Cutlip, 1994:316). Program odnosov z javnostmi se izpeljuje v štirih fazah:

1. **DEFINIRANJE PROBLEMA**
2. **PLANIRANJE IN PROGRAMIRANJE**
3. **IZVEDBA PROGRAMOV IN KOMUNICIRANJE**
4. **EVALVACIJA**

Prva faza predstavlja opazovanje mnenj, stališč, odnosov in obnašanja tistih, ki so na kakršenkoli način povezani z organizacijskimi dejavnostmi. V prvi fazi je najpomembnejša identifikacija deležnikov oziroma javnosti. **Deležnike** opredeljujemo kot vse, ki čutijo posledice delovanja organizacije in s svojim delovanjem povzročajo posledice za organizacijo (Gruban, 1997:38). **Javnost** pa je skupina ljudi, ki je pred določenim problemom, s katerim se sooča, in se z razpravo organizira za njegovo reševanje (Gruban, 1997:41). Cutlip pravi, da »javnost tvorijo aktivni deležniki« (Cutlip, 1994:323). Skozi **situacijsko analizo**, ki »predstavlja popolno zbirko vsega, kar je znanega o situaciji, njeni zgodovini, silah, ki nanjo vplivajo in tistih, ki so vanjo interno ali eksterno vpleteni« (Cutlip, 1994:323) organizacija identificira deležnike.

Na podlagi informacij, ki smo jih zbrali v prvi fazi, definiramo **ciljne javnosti**, na katere želimo vplivati, **cilje komunikacije** ter **akcijske in komunikacijske strategije in taktike**. Ključ pri definiranju ciljnih javnosti je ugotovitev, v kolikšni meri so ljudje vpleteni⁶ v situacijo ali problem. Poznavanje tega predstavlja bazo za oblikovanje učinkovitega programa za vsako ciljno javnost posebej. Pomembna je zelo natančna opredelitev ciljev komunikacije, saj je le tako možna uspešna evalvacija programa. V tej fazi se moramo tudi zavedati razlike med strategijo in taktiko. **Strategija** predstavlja dolgoročni plan, **taktike** pa so odločitve, ki so sprejete med izvajanjem programa.

Tretjo fazo sestavljata akcijska in komunikacijska komponenta. Deležniki v večini primerov ocenjujejo organizacijo glede na njena dejanja in ne glede na komuniciranje. Problemi odnosov z javnostmi običajno izhajajo iz organizacijskih dejanj in ne iz njegovega

---

⁶ Grunig loči med nejavnostjo (nivo vpletenosti v situacijo je tako nizek, da pripadniki nejavnosti nimajo vpliva na organizacijo, ta pa nima vpliva na njih), latentno javnostjo (se še ne zaveda svoje vpletenosti v zadevo, obstaja pa verjetnost, da bo postala dejavna) zavedajočo se javnostjo in aktivno javnostjo. (Grunig v Cutlip, 1994:360)

komuniciranja. Kljub temu, da je komunikacija najbolj viden del odnosov z javnostmi sama po sebi ne more zagotoviti uspešnosti programa. Služi lahko le kot podpora akcijski komponenti.

Zadnja faza je faza merjenja učinkov. Spremembe vednosti, stališč in obnašanja javnosti so merljive. Cutlip je razvil model evalvacije odnosov z javnostmi **PII** (Preparation, Implentation, Impact). Po tem modelu evalvacija poteka po določenem zaporedju in se začne že na začetku planiranja. Model opisuje različne tipe evalvacije (evalvacija preparacije, implementacije in vpliva) za različne potrebe na različnih stopnjah v procesu. (glej Cutlip, 1994: 414)

3.3. PROGRAMI ODNOSOV Z JAVNOSTMI

V nadaljevanju bom na kratko predstavila tiste programe odnosov z javnostmi, ki so relevantni za analizo odnosov z javnostmi v AIS: odnosi z zaposlenimi, odnosi z mediji, odnosi z državnimi institucijami, odnosi s skupnostjo ter krizno upravljanje in krizno komuniciranje.

3.3.1. ODNOSI Z ZAPOSLENIMI IN PROSTOVOLJCI

Odnosi z zaposlenimi predstavljajo posebne programe, s katerimi organizacija (njeno vodstvo) informira o pomembnih zadevah in jih interpretira, zaposlene izobražuje v novih znanjih in veščinah ter jih usmerja in prepričuje, da sledijo poslanstvu, namenom in ciljem organizacije. Na splošno so programi internega komuniciranja usmerjeni na višanje identifikacije zaposlenih z organizacijo, na spodbujanje njihove lojalnosti, na krepitev motivacije za in zadovoljstva z delom, na razvijanje pozitivnih medosebnih odnosov med zaposlenimi, prek vsega navedenega pa na socializacijo zaposlenih v organizacijsko kulturo. V programih internega komuniciranja je še posebej pomembno neposredno face-to-face komuniciranje ter interni časopisi in revije, v sedanjem času pa tudi notranja računalniška omrežja. (Škerlep, 1998:752)

Glede na to, da delo v neprofitnih organizacijah temelji v veliki meri na prostovoljstvu, spadajo prostovoljci med eno najpomembnejših javnosti organizacije. Odnosi s prostovoljci vključujejo pridobivanje, zadrževanje, nadziranje, obveščanje in motiviranje prostovoljcev.

3.3.2. ODNOSI Z MEDIJI

Odnosi z mediji so temeljna dejavnost v odnosih z javnostmi, saj pomenijo »napeljavo za odnose s strateškimi javnostmi organizacije.« (Hunt in Grunig, 1995:43). To pomeni, da množični mediji omogočajo dostop do nekaterih (splošnih) javnosti organizacije. Ključ uspešnih odnosov z mediji je v prvi vrsti ustvarjanje pozitivnega, trajnega in dolgoročnega razmerja z mediji.

V okviru odnosov z mediji teoretiki (Baskin in Aronoff (1988), Kotler (1994), Hunt in Grunig (1995)) obravnavajo naslednje teme:

- odnosi z novinarji in uredniki (odnosi z mediji dejansko pomenijo odnose z novinarji in uredniki, ti pa odpirajo vrata v medije);
- poznavanje narave medija (tehnologija posameznega medija, način dela, vpliv na javnost);
- poznavanje ciljne javnosti medija (odnosi z javnostmi morajo biti usmerjeni k doseganju ciljne javnosti medija; ni vseeno, ali je sporočilo poslano nacionalnemu časopisu ali lokalni radijski postaji);
- velika pozornost se posveča vplivu novih tehnologij.

Mediji služijo kot neke vrste »vratarji«, ki kontrolirajo tok informacij do občinstev. Sporočila organizacije lahko objavijo ali pa ne in pri tem lahko o organizaciji pišejo v naklonjeni luči ali kritično. Na drugi strani pa so organizacije za novinarje in urednike vir informacij. (Grunig in Hunt, 1984)

Za uspešno izvajanje odnosov z mediji je nujno poznavanje medijev (medijske strukture in medijske vsebine), uredniške politike in različne načine dela novinarjev. Med standardna orodja dela na področju odnosov z mediji sodijo: izdelava adreme novinarjev, izdelava organograma⁷ medijev in uredništev, priprava tiskovnih konferenc in sporočil za objavo, redni osebni stiki z novinarji, pisna osebna izkaznica organizacije, razlagalna gradiva, priročnik najpogostejših vprašanj in odgovorov, spremljanje medijskih objav in njihove analize, priročnik za delo z novinarji in krizni medijski priročnik (Gruban, 1997:116). Med najbolj razširjenimi metodami odnosov z mediji sta sporočilo za javnost in novinarska konferenca.

---

⁷ Organogram je grafični prikaz formalnih poti komuniciranja določene organizacije, razkriva, kako naj bi organizacija komunicirala. (Gruban, 1997:145)

Za evalvacijo odnosov z mediji uporabljamo metodo press clipping (spremljanje medijskih objav), ki jo opravljajo za to specializirane organizacije. Skozi press clipping dobimo podatke o številu in kontekstu objav o naši organizaciji (kdo piše o organizaciji, kako naklonjena ali nenaklonjena so sporočila, na katere vire se sklicujejo novinarji in podobno). Dejanski vpliv naših objav na ciljno občinstvo pa ugotavljamo skozi javnomnenjske raziskave. (Grunig in Hunt, 1984:236)

S pojavom tiska, radia in televizije smo stopili v obdobje tako imenovanega množičnega komuniciranja. Razvoj tehnologije je danes pripeljal tako daleč, da niti ne moremo več govoriti o konceptih množičnega pasivnega občinstva in enosmerni komunikaciji, saj so nam novi mediji ponudili individualizacijo komuniciranja in interaktivnost. Pod nove medije ne smatramo samo interneta, temveč tudi faks, elektronsko pošto, glasovno pošto, videokonferenco in računalniške seje.

3.3.3. ODNOSI Z DRŽAVNIMI INSTITUCIJAMI

Parlament sprejema zakone, vlada pa administrativne odločitve, ki bistveno vplivajo na stanje človekovih pravic v Sloveniji. Zato ima Amnesty International Slovenije tendenco vplivanja na parlamentarne in vladne odločitve. Vpliv se ne vrši samo na slovensko vlado, ampak na vlade po celem svetu.

Na področju odnosov z državnimi institucijami zasledimo množstvo različnih tehnik, pravzaprav vse, ki so nam na voljo pri odnosih z javnostmi. Najbolj pa pride do izraza tehnika, ki se ji reče **lobiranje**. Lobiranje opredelimo kot »specializacijo odnosov z javnostmi, ki gradi in vzdržuje odnose z vlado z namenom vplivati na zakonodajo in predpise« (Cutlip, center in Broom v Gruban, 1995:308).

Lobiranje se začne z opazovanjem in poznavanjem političnega okolja, problema in akterjev. Šele, ko se dodobra seznanimo s situacijo, se lotimo predstavljanja našega interesa ali pobude ustreznemu zastopniku. Pripravljeni moramo biti na uspešno zagovarjanje svojih in spodbijanje nasprotnikovih stališč skozi postopek dokazovanja, argumentiranja, priprave materialov, predstavitve in podobno. Pritisk na funkcionarje, uradnike in zakonodajalce je skrajni ukrep, ki pa ga je treba izvajati modro in v mejah zakonov in običajev. (Drupal, 1998)

Praktično je proces vodenja odnosov z državnimi institucijami dolgotrajen in zahteva pridobivanje večine tistih, ki bodo s svojim glasovanjem oblikovali parlamentarno odločitev, zato je često zaznamovan z raznimi zapleti in javnim polemikami. Običajno so v strategijo vodenja odnosov z državnimi institucijami vključeni tudi odnosi z mediji in odnosi s skupnostjo. (Škerlep, 1998:754)

3.3.4. ODNOSI Z SKUPNOSTJO

Odnosi s skupnostjo so namenjeni integraciji organizacije v skupnost in k dviganju prepoznavnosti organizacije in njenega splošnega ugleda kot družbeno odgovornega akterja, ki prispeva h kvaliteti življenja skupnosti. Logika odnosov s skupnostjo je, da organizacija zmanjša negativne in zviša pozitivne posledice svoje prisotnosti za člane skupnosti. (Škerlep, 1998:754)

Že sama narava dela AIS je takšna, da prispeva h kvaliteti življenja skupnosti. Graditev pozitivnih odnosov s skupnostjo igra odločilno vlogo pri pridobivanju prostovoljcev, mobiliziranju javnosti za akcijo in v primeru, ko je organizacija v krizi in je podpora (širše) skupnosti še posebej pomembna.

3.3.5. KRIZNO UPRAVLJANJE IN KRIZNO KOMUNICIRANJE

Program kriznega komuniciranja predstavlja vodenje odnosov z različnimi deležniki v obdobju krize. Za krizno obdobje so značilni kriza ugleda in kredibilnosti organizacije, povečan interes medijev in javnosti za dogodke v organizaciji, napetosti v odnosih z deležniki in grožnja s sodnimi procesi zaradi možne oškodovanosti različnih skupin s krizo organizacije. Za uspešno reševanje kriz je pomembno, da organizacija že v predhodnem obdobju vodi proaktivne⁸ odnose z javnostmi, s čimer pridobi ugled in kredibilnost, kar olajša reševanje ugleda in odnosov v krizni situaciji. Krizno komuniciranje v času zaostrene krize se v prvi vrsti nanaša na profesionalno in etično neoporečno komuniciranje z mediji, kar pomeni, da je treba medijem dostavljati aktualne tekoče informacije in širšo dokumentacijo o ozadju dogodkov in pri tem pokazati največjo pripravljenost organizacije, da krizo čim hitreje odpravi. (Škerlep, 1998)

---

⁸ Proaktivno vodenje odnosov z javnostmi pomeni, da v strateškem upravljanju organizacije in vodenju odnosov z njenimi strateškimi javnostmi poskušamo že vnaprej predvideti nastanek možnih kriz; nasprotje je reaktivno vodenje odnosov z javnostmi.

3.4. MEDIJI IN TEHNIKE V ODNOSIH Z JAVNOSTMI

V odnosih z javnostmi se poslužujemo najrazličnejših komunikacijskih medijev. Wilcox govori o tiskanih, govornih, vizualnih taktikah in internetu ter ostalih novih tehnologijah (Wilcox, 1998). Hunt in Grunig v svoji knjigi tehnike odnosov z javnostmi obravnavata naslednje medije: tisk, radio, televizija, nove tehnologije (video, računalnik, telekomunikacije), govorništvo, prospekti, brošure ter direktna pošta, bilteni in revije, fotografije in ilustracije, diasi in filmi, razstave in drugi shodi, letna poročila in finančno pisanje, oglaševalstvo v odnosih z javnostmi ter poslovno in tržiško komuniciranje (Hunt in Grunig, 1995).

O naravi tiska, radia, televizije in interneta sem že razpravljala v predhodnem poglavju, na tem mestu pa bom predstavila še značilnosti ostalih medijev in tehnik.

Govorjenje in govorništvo sta pri odnosih z javnostmi prav tako pomembna kot pisanje. Grunig pravi: »Če hočete seči do množičnega občinstva, boste pogosto morali sporočila oblikovati pisno, če hočete do ciljnih javnosti, bo to često pomenilo, da jim morate govoriti« (Grunig, 1995:211). Ciljne javnosti je treba često nagovarjati tudi na srečanjih, zborovanjih, banketih ali improviziranih shajališčih v službi.

Direktna pošta je izredno privlačen sporočilni kanal programov odnosov z javnostmi, saj z naslovljeno pošto ciljamo specifične javnosti pri njih doma – doma pa ljudje sprejmejo največ odločitev. Da bi dosegli ciljno javnost, moramo imeti oblikovano adremo, seznam naslovljencev do katerih bi radi. Značilnost prospektov pa je, da so zasnovani tako, da podrobno predstavijo zadeve in posredujejo informacije, ki jih je mogoče zadržati, spraviti, še kdaj pogledati in se po njih ravnati.

Bilteni ciljajo na posebna občinstva znotraj ali zunaj organizacije. **Interno glasilo** je časopis ali revija, ki jo organizacija namenja predvsem notranji publiki. Publikacije podjetij ali poslovne tiskovine so namenjene zunanjim bralcem, strokovne publikacije pa so namenjene profesionalnim segmentom v določeni dejavnosti. Biltene često imenujemo tudi z angleško besedo »newsletter« (informativna pisma).

Vizualne medije izbiramo glede na cilj programa odnosov z javnostmi, saj ima vsak od vizualnih medijev svoje dobre in svoje šibke točke. Vizualno plat sporočila lahko predstavimo skozi fotografsko razstavo, diaprojekcijo, film, video ali ilustracije.

Formalne oblike shodov, ki omogočajo medosebne kontakte s člani javnosti so: prikazi in razstave, dnevi odprtih vrat, ogledi in občni zbor.

Letna poročila mnoge organizacije izkoriščajo za uspešno komunikacijsko sredstvo, zato so njegov format prevzele tudi neprofitne organizacije, pa čeprav nimajo delničarjev, ki bi jim morale posredovati svoje finančno stanje.

Oglaševalstvo v odnosih z javnostmi je **korporacijsko oglaševanje**, ki ne promovira proizvodov, ampak samo organizacijo. Gre za več nians oglaševanja: oglaševanje konceptov, imidža, dobre volje, osebnosti, odgovornosti in podobno.

Poslovno komuniciranje se nanaša na oblike komuniciranja, ki jih uporabljamo v poslovnem življenju. Gre za koordinacijo med udeleženci diskusij in odločanj, ki botrujejo izvedbi dogodka, kampanje ali programa. Komuniciranje je integralni del tako odnosov z javnostmi kot tržilstva. Pri mnogih organizacijah razvijejo strategijo **integralnega tržilskega komuniciranja**, tržilskokomunikacijske programe, ki kombinirajo odnose z javnostmi, oglaševanje in prodajno promocijo. (glej Hunt in Grunig, 1995)

3.5. KOMUNIKACIJSKA KAMPANJA

Hunt in Grunig v odnosih z javnostmi ločita tri dogodke: **posebni dogodek**, **kampanja** in **program**. Dogodek je enkraten. Zgodi se v enem časovnem okviru (uri, dnevu, tednu) in je namenjen enemu samemu glavnemu cilju v zvezi z eno ali več izbranih javnosti (npr. obisk kake znane osebnosti). Kampanja lahko traja več tednov ali mesecev in sestoji iz več različnih dogodkov. Program je podoben kampanji v tem, da sestoji iz več različnih dogodkov, vendar pa se od nje razlikuje, saj nima vnaprej določenega izteka. Program je potrebno občasno preučiti, da vidimo ali streže svojim namenom, izvajali pa ga bomo vse dokler obstaja potreba po obsežnejšem komuniciranju s ciljnim javnostmi. (Hunt in Grunig, 1995:25) Situacije v AIS, ki terjajo programe so begunska problematika, pravice žensk in otrok, nepoštena sojenja in podobno.

Komunikacijska kampanja je usmerjena v doseganje točno določenega cilja, ki ga skuša doseči z uporabo več različnih komunikacijskih kanalov (običajno gre za množično in medosebno komunikacijo) in več različnimi sporočili. V okviru ene kampanje si lahko postavimo več ciljev: vpliv na stališče, mnenje ali vedenje. Ciljna skupina je lahko specifična skupina ali širša javnost, odvisno od zastavljenega cilja. Kampanja je institucionalizirana aktivnost, ki mora biti v očeh javnosti legitimna in ne sme biti kontroverzna. (McQuail, 1983:184)

Nowak in Warneyrd sta oblikovala model komunikacijske kampanje (Nowak in Warneyrd v McQuail, 1993:185). Avtorja menita, da je pri izvedbi komunikacijske kampanje najpomembnejša pravilna in natančna zastavitev cilja. Bolj specifični smo pri opredelitvi ciljev, natančneje lahko opredelimo ciljne skupine in večji uspeh bomo dosegli. Pomembno je, da vemo, kaj želimo pri določeni zadevi poudariti. Avtorja kot primer navajata kampanjo proti aidsu, ki jo lahko zelo različno zastavimo: aids lahko predstavimo kot bolezen specifičnih rizičnih skupin, lahko poudarimo njegovo smrtonosno naravo ali pa opozarjamo na nove in prihajajoče oblike zdravljenja. Različni cilji zahtevajo popolnoma različne oblike komunikacije.

Avtorja ločita med izrazoma **ciljna skupina** in **sprejemna skupina**. Ciljna skupina so vsi tisti posamezniki na katere želimo vplivati, sprejemna skupina pa so na primer lahko le mnenjski voditelji, ki razširijo informacije med preostalo populacijo ciljne skupine. Dvostopenjski oziroma večstopenjski tok komuniciranja je pri kampanjah nasploh zelo pomemben. Množični mediji so tisti, ki sprožijo zavedanje o določeni temi in jo postavijo na »dnevni red« (agenda setting), medosebna komunikacija pa v nadaljevanju sproža motivacijo za dejansko spremembo vedenja. (Rice in Atkin, 1989:100)

Centralno sporočilo kampanje oblikujemo glede na naravo ciljne skupine in medija, njegovo obliko pa po potrebi tudi spreminjamo med samo kampanjo. V začetni fazi kampanje želimo vplivati na zavedanje, ko to dosežemo pa želimo doseči vpliv na vedenje. V končni fazi pa naslavljamo tiste, ki so se odzvali na kampanjo. Učinki kampanje so lahko tako pričakovani kot nepričakovani, negativni in pozitivni. Lahko so **kognitivni** (pozornost in pridobitev znanja), **afektivni** (se nanašajo na občutja in stališča) ali **konotativni** (pomenijo spremembo vedenja, aktivnost ali implementacijo). (Nowak in Warneyrd v McQuail, 1993)

4. ODNOSI Z JAVNOSTMI V AMNESTY INTERNATIONAL SLOVENIJE (AIS)

*Število kršitev človekovih pravic je gromozansko
in s tem problemom se moramo soočiti.*

Noam Chomski

Amnesty International (AI) je leta 1961 osnoval britanski odvetnik Peter Benenson, po tem, ko je prebral članek o dveh portugalskih študentih, obsojenih na sedem let zapora samo zato, ker sta nazdravila svobodi. Njegov časopisni članek z naslovom »Pozabljeni zaporniki« so objavili mnogi svetovni časniki in takoj se je odzvalo več kot tisoč ljudi, ki so podprli idejo za ustanovitev mednarodnega gibanja za varovanje človekovih pravic. (Bronson, 1996)

Ob ustanovitvi je bila AI zamišljena kot »poskus zgoščenega obveščanja javnosti«. Toda že po enem letu delovanja se je razširila v mednarodno organizacijo. V štiri države je poslala svoje predstavnike, kjer so le-ti zastopali zapornike in prevzeli 210 primerov ter organizirali nacionalne podružnice gibanja v sedmih državah. (Bronson, 1996)

Danes ima organizacija več kot milijon članov, podpornikov in rednih donatorjev v več kot 140 državah in ozemljih. Na nacionalni ravni ima sekcije v 56 državah, registriranih je več kot 7800 lokalnih, mladinskih in šolskih ter poklicnih skupin AI, poleg tega pa deluje še več

tisoč drugih mladinskih in šolskih skupin, specializiranih skupin, omrežij in koordinatorjev v več kot devetdesetih državah in ozemljih po vsem svetu. (Amnesty International, 2002d)

4.1. VIZIJA IN POSLANSTVO ORGANIZACIJE

Vizija AI je svet, v katerem vsaka oseba uživa vse pravice zajete v Splošni deklaraciji človekovih pravic in drugih mednarodnih standardih s področja človekovih pravic. Za doseg te vizije je poslanstvo AI, da izvaja raziskave in akcije, usmerjene v preprečevanje in končanje hudih zlorab pravic do telesne in duševne integritete, svobode vesti in izražanja, svobode pred diskriminacijo, skupaj s svojim delom za promocijo vseh človekovih pravic. (Amnesty International, 2001)

4.2. PODROČJA DELOVANJA AMNESTY INTERNATIONAL

Amnesty International je svetovno gibanje ljudi, ki se zavzemajo za človekove pravice. Mandat organizacije, ki določa področja njenega delovanja, ima štiri ključne točke in vse temeljijo na Splošni deklaraciji človekovih pravic. Zavzema se za:

- izpustitev vseh zapornikov vesti, če niso uporabljali ali spodbujali k nasilju. Gre za ljudi, ki so zaprti zgolj zaradi svojega političnega, verskega ali drugega prepričanja ali zaradi etičnega porekla, spola, barve kože, jezika, narodnostne pripadnosti ali socialnega položaja, rojstva ali drugih okoliščin;
- pošteno sojenje vsem političnim zapornikom;
- odpravo smrtne kazni, mučenja ali drugih oblik okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja ter
- odpravo zunajsodnih pobojev in izginotij.

(Amnesty International spletna stran, 2002)

Gibanje se osredotoča na zapornike, vendar pa se odziva tudi na spreminjajoče se vzorce kršitev človekovih pravic po svetu. Večkrat organizirajo aktivnosti za ljudi, ki niso zaporniki. Organizacija svoje delo posveča tudi preprečevanju in opozarjanju na zlorabe s strani opozicijskih skupin, kot so jemanje talcev, mučenje, poboji zapornikov in druge oblike samovoljnih pobojev; beguncem, ki jim grozi nasilen izgon in vrnitev v državo, kjer bi jih

lahko zaprli kot zapornike vesti ali jim tam grozi nevarnost izginotja, mučenja ali usmrnitev ter ljudem, ki morajo prisilno zapustiti državo zaradi miroljubnega izražanja svojega prepričanja ali zaradi svojega etničnega porekla, spola, barve kože ali jezika. (Amnesty International spletna stran, 2002)

4.3. METODE DELOVANJA

AI naslavlja vlade, medvladne organizacije, oborožene politične skupine, podjetja in druge nedržavne dejavnike. Teži k natančnemu, hitremu in vztrajnemu razkritju zlorab človekovih pravic. Sistematično in nepristransko raziskuje dejstva o posameznih primerih in vzorcih zlorab človekovih pravic. Ugotovitve so objavljene in člani, podporniki in osebje mobilizirajo javni pritisk na vlade in ostale, da bi prenehali z zlorabami. (Bronson, 1996)

Poleg dela na posameznih zlorabah človekovih pravic, AI poziva vse vlade k spoštovanju vladavine zakona in ratifikaciji in implementaciji standardov človekovih pravic, izvaja širok spekter aktivnosti za izobraževanje o človekovih pravicah in spodbuja medvladne organizacije, posameznike in vse organe družbe, da podpirajo in spoštujejo človekove pravice. (Bronson, 1996)

4.4. ORGANIZACIJSKA STRUKTURA

AI je organizacija, osnovana na mednarodnem prostovoljnem članstvu in jo tvorijo sekcije, članske strukture in posamezni člani.

Največja moč za upravljanje je združena v **Mednarodnem svetu**, ki se sestane enkrat na dve leti. Svet je sestavljen iz tristo do štiristo delegatov (predstavnikov vseh sekcij). Osnovne naloge mednarodnega sveta so določanje vizije, poslanstva in osnovnih vrednot organizacije, določanje povezanega strateškega načrta organizacije (vključujoč s finančno strategijo), vzpostavitev sistema in teles vodenja in delegiranja, ocena dejavnosti gibanja glede na določene strategije in načrte ter sklicevanje sekcij, struktur in drugih teles na njihovo odgovornost. (Amnesty International, 2001)

Na sestanku mednarodnega sveta se izvoli **Mednarodni izvršni odbor**, ki ga sestavlja devet ljudi iz različnih držav. Osnovna naloga mednarodnega izvršnega odbora, ki se sestaja

štirikrat letno je zagotovitev vodenja in pomoči celotni AI širom sveta (skrbi za izvajanje politike AI).

Za enotnost gibanja in vsakodnevne zadeve skrbi **Mednarodni sekretariat** s sedežem v Londonu, ki ga vodi generalni sekretar po navodilih Mednarodnega izvršnega odbora. V Londonu je raziskovalni center, kjer je zaposlenih več kot 320 ljudi in 95 prostovoljcev iz več kot petdesetih držav. (Posel, 2002)

Sledijo **sekcije** (po en predstavnik vsake sekcije je član sveta) in najosnovnejše enote, »skupine«, ki imajo od deset do petnajst članov. Sekcije so različnega obsega. Nekatere so izjemno številčne in močne, imajo stalno zaposleno osebje, po več sto skupin in več tisoč članov. Sestavljati pa jo morata najmanj dve skupini in 20 članov. Bodoča sekcija mora predložiti svoj statut Mednarodnemu izvršnemu odboru v odobritev. Pomembno je, da usklajujejo dejavnosti vseh članov v državi. Sekcije so neposredno povezane z mednarodnim sekretariatom, ki jim pošilja poročila raziskav in pripravlja gradiva za aktivnosti. Njihovi delegati se udeležuje zasedanj mednarodnega sveta, ki potekajo vsaki dve leti. Ta se vsakokrat odzove vabilu na srečanje v drugi deželi. (Amnesty International, 2001)

4.5. AMNESTY INTERNATIONAL V SLOVENIJI

Prva skupina AI v Sloveniji in obenem tudi prva skupina na celotnem področju vzhodne in srednje Evrope je bila ustanovljena 1988 v Kranju. Decembra 1994 je bil slovenskim skupinam dodeljen status sekcije, kar pomeni, da je AI Slovenije sedaj polnopravna članica mednarodnega gibanja. (Posel, 2002)

Sekcija je ustanovljena kot društvo⁹ ter je humanitarna in neprofitna organizacija. Povezuje se z drugimi skupinami, sekcijami in strukturami AI po svetu. Tesno sodeluje z Mednarodnim izvršnim odborom in Mednarodnim sekretariatom. Mednarodnemu izvršnemu odboru predlaga letna poročila o svojih dejavnostih in letna finančna poročila. Namen društva je prispevati k spoštovanju človekovih pravic, kot jih vsebuje Splošna deklaracija človekovih pravic. (Posel, 2002)

---

⁹ Društvo je civilna pravna oseba, v kateri se interesno v okviru dogovorjenih notranjih pravil društva združujejo fizične ali pravne osebe, da bi dosegle določen skupni cilj, namen za dalj časa (Leksikon DZS, 1997)

4.5.1. DELOVANJE

Organizacija deluje v skladu z mednarodnim statutom ter navodili in pravili Mednarodnega sveta Amnesty International.

V Sloveniji deluje:

- pet lokalnih skupin: Prlekija, Prekmurje, Ilirska Bistrica, Maribor, Ljubljana;
- pet lokalnih šolskih skupin: Srednja trgovska šola Maribor, Osnovna šola Janko Kersnik Lukovica, Srednja tekstilna šola Maribor, Gimnazija Piran, Srednja zdravstvena šola Maribor ter
- specializirane skupine: DSMO (delovna skupina za mednarodne odnose), skupina za izobraževanje o človekovih pravicah, pravna skupina in skupina za človekove pravice žensk. (Posel, 2002)

Naloga sekcij je v prvi vrsti izvajanje kampanj in ozaveščanje javnosti o pomenu človekovih pravic, medtem ko za preverjanje podatkov in izdajanje uradnih izjav o kršitvah človekovih pravic po svetu skrbi mednarodna pisarna v Londonu. (Amnesty International – spletna stran, 2002)

V Ljubljani deluje osrednja pisarna AIS, ki skrbi za to, da lokalne in šolske skupine ter posamezni člani prejmejo ustrezne materiale za svoje delo, za organiziranje prireditev, kampanj, seminarjev, za redno medijsko delo, za izobraževanje, za mednarodne stike ter opravlja še vrsto drugih dejavnosti. Z izjemo generalne sekretarke, pomočnice generalne sekretarke in vodje pisarne, vsi člani AIS delo opravljajo brez plačila. Dva državljana opravljata v pisarni civilno služenje vojaškega roka. (Posel, 2002)

Člani AIS se vsako leto srečajo na občnem zboru, kjer sprejmejo načrt dela in izvolijo izvršni odbor, ki vodi AIS v času med dvema občnima zboroma. Poleg tega se člani srečujejo tudi na različnih seminarjih in prireditvah AIS. (glej Bronson:1992.63)

Pisarna društva opravlja naloge na podlagi akta o organiziranosti pisarne, ki ga sprejme izvršni odbor. Pisarno vodi generalni sekretar, ki ga imenuje izvršni odbor. Generalni sekretar je za svoje delo odgovoren izvršnemu odboru.

4.5.2. AKTIVISTI ORGANIZACIJE

AI je članska organizacija, odprta za vsakogar, ki podpira njene cilje. Na mednarodni ravni so v organizaciji zaposleni ljudje različnih poklicev, strokovnjaki in specialisti. Vendar pa organizacija uživa podporo veliko širšega gibanja neplačanih aktivistov, prostovoljcev¹⁰.

Več kot milijon aktivistov po svetu je vključenih v AI, poleg tega pa ima še več milijonov podpornih članov. Ti ljudje igrajo ključno vlogo pri kampanjah, ki jih izvaja gibanje – pri izgradnji zavesti in skrbi za človekove pravice v svojih okoljih. AI jih spodbuja, da kolikor je mogoče sodelujejo v akcijah in projektih. Poleg tega člani sodelujejo pri odločanjih in dejavnostih društva, volijo in so lahko voljeni v organe društva.

V Sloveniji lahko aktiviste razdelimo na:

- nacionalne člane,
- lokalne skupine,
- člane mreže nujnih akcij,
- specializirane skupine in mreže.

(Amnesty International – spletna stran, 2002)

Nacionalni člani tvorijo množico, ki je potrebna za uspešno lobiranje, kampanje, medijsko odmevnost in zbiranje denarja. Ti prejema bilten Amnesty International oziroma druge redne publikacije AIS, v katerih so zajete novice o delovanju AI po svetu, novice iz slovenske sekcije in podrobnosti o akciji pisanja apelov.

Lokalne skupine aktivno organizirajo in izvajajo kampanje, zbirajo denarna sredstva in skušajo doseči čim večji medijski odziv. Hkrati pa so lokalne skupine predstavniki AIS v svojih skupnostih. Da bi njihova sporočila dosegla čim širši krog ljudi uporabljajo pri svojem delu različne tehnike. Tako se na primer odzivajo na krizne akcije ali izvajajo pritisk v dolgotrajnem obdobju. Vsaka skupina sama načrtuje in izvaja različne aktivnosti za organizacijo.

---

¹⁰ Prostovoljno delo je delovanje ljudi, ki si na osnovi svobodne odločitve in brez pričakovanih materialnih koristi, želijo vnašati v svoje življenje in življenja drugih nove vsebine in vrednote. Narava prostovoljnega dela je izrazito egalitarna, svobodna, samodejna in izvirna (Ovsenik, 1999:176)

Člani mreže nujnih akcij se s pismi odzovejo na informacije o nujnem primeru. Ključen element takšnega načina sodelovanja je hiter odziv, zato člani odgovorijo takoj – preko pošiljanja pisem, telefaksov, elektronske pošte ali telegramov. Mreža nujnih akcij je po nekajmesečnem premoru v juliju 2000 zopet zaživela. V njo je vključenih približno 120 posameznikov. V letu 2002 pa je začela delovati tudi mreža za nujne akcije žensk, ki ima že okoli 80 članov.

V **specializirani mreži** pri aktivnostih v kampanjah s svojo usposobljenostjo in strokovnim znanjem sodelujejo člani sledečih poklicev in interesnih skupin: zdravstveno osebje, novinarji, odvetniki, poslovneži, sindikalisti, verske skupine, šolske in mladinske skupine, učitelji in akademiki, študentske skupine, ženske skupine, istospolno ali obojespolno usmerjeni, transeksualci, delavci s področja otroškega skrbstva in ljudje, ki jih to zanima, policisti, skupine in posamezniki pripadniki etničnih manjšin, vojaško osebje ter umetniki (z vseh področij umetniškega ustvarjanja).

Trud prostovoljcev ima veliko večji učinek, če delajo skupaj. S povezovanjem v skupine in medsebojno izmenjavo informacij lahko ustvarimo veliko večji pritisk kot bi ga posamezniki s samostojnim delovanjem. V Sloveniji delujejo naslednje specializirane skupine: pravna skupina, skupina za mednarodne odnose, skupina za ženske in skupina za učenje človekovih pravic. (Posel, 2002)

4.5.3. FINANCIRANJE

Zbiranje denarja je naloga vsake posamezne skupine in sekcije. V organizaciji obstaja sistem, po katerem vse sekcije, ki zberejo dovolj denarja s projekti zbiranja sredstev, prispevajo del denarja za delovanje mednarodnega sekretariata in sekcij ter struktur, ki sredstev za svoje delo ne morejo zbrati v lastni državi. (Posel, 2002)

AI kot neodvisna in nepristranska organizacija za svoje delo ne prejema denarja od vlad, strank in političnih gibanj. Vlada financira samo gradiva in projekte na področju izobraževanja o človekovih pravicah. Denarna sredstva pridobiva od članarin, založniške dejavnosti, prodaje izdelkov, donacij, direktne pošte, sponzorjev, zbiralnih akcij, prireditev ter iz razvojnega sklada mednarodnega sekretariata. (Posel, 2002)

Vsak, ki se pridruži AI, plača letno članarino, ki je od države do države različna. Nekateri člani redno prispevajo mesečno ali letno vsoto denarja. Pri slovenski sekciji se lahko članarino poravna enkrat letno v enkratnem znesku, od leta 1999 pa je članarino mogoče poravnati preko trajnika. Takšna oblika plačevanja za sekcijo pomeni bolj stabilen način financiranja, ki hkrati prepreči, da bi člane izgubljali le zaradi tega, ker bi pozabili plačevati članarino. Prav redni prihodki od članov so najpomembnejši vir dohodka za gibanje. (Zagorac, 2000:4)

Poleg tega vsak član sam krije stroške pisem, telegramov in celo paketov, ki se čez vse leto pošiljajo v korist zapornikov vesti.

Vir dohodka za večino sekcij je tudi prodaja raznih izdelkov. Slovenska sekcija prodaja majice z različnimi motivi, ki spodbujajo k spoštovanju človekovih pravic ali opozarjajo na kršenje le-teh, novoletne voščilnice, drobne predmete z logotipom »Amnesty International« (vžigalnike, denarnice, svečke, svinčnike, priponke, skodelice...), CD-ROM Amnesty Interactive in knjige ter publikacije iz zbirke Amnesty International. Izdelki so predstavljeni v biltenih in se jih lahko naroči po pošti ali pa se prodajajo ob raznih priložnostih (javnih prireditvah, pri podpisovanju peticij...). (Posel, 2002)

Tudi prispevki ustanov in združenj niso zanemarljiv vir dohodka. Da pa bi se pri tem izognili kakršnemukoli pritisku darovalcev na AI, je ta sprejela nekaj osnovnih pravil. Prvo pravilo je, da nihče ne sme prejemati denarja z namenom podpirati delovanje v točno določeni državi. Prispevki so lahko namenjeni le podpori celotnega dela organizacije ali širši kategoriji dela, kot je recimo humanitarni program pomoči ali medicinska oskrba žrtev mučenja. Drugo pravilo prepoveduje kateremukoli delu organizacije, torej skupini ali sekciji, sprejeti prispevek, ki presega več kot pet odstotkov predvidenega letnega dohodka, ne da bi v to privolilo višje odločujoče telo gibanja. To pravilo se nanaša na vse prispevke, ne glede na njihov izvor. (Posel, 2002)

V nekaterih državah je glavni vir dohodka odziv javnosti na dopise, s katerimi nacionalne sekcije ljudi po vsej državi obveščajo o delu gibanja in jih prosijo za denarni prispevek. V skoraj vseh državah, kjer je bil tak način zbiranja uveden, je sekcija začela prejemati redne prispevke posameznikov, mnogi pa so se tudi priključili gibanju in začeli v njem tudi sami delovati. (AI poročilo, 1988:16)

Slovenska sekcija je v letu 2001 na 8500 naslovov poslala direktno pošto, v kateri so naslovnike prosili za donacijo. Med prejemniki pošte so bili odvetniki, poslanci, politiki, zdravniki, direktorji podjetij in naključno izbrani posamezniki. V celoti je bila akcija zelo uspešna in je dokazala, da lahko nekatere v svetu preizkušene metode zbiranja sredstev uspešno uporabljamo tudi pri nas. V letu 2002 pa je sekcija direktno pošto z apelom za delovanje (za izpustitev ruskega novinarja Grigorija Paska) poslala na kar 17.000 naslovov. (Posel, 2002)

Med novimi projekti zbiranja sredstev so prošnje časopisom, da na obletnico ustanovitve AI na mednarodni ravni (28. maj) podarijo en tolar od vsakega prodanega izvoda. Vedno bolj se sekcije AI lotevajo tudi velikih publicitetnih in zbiralnih prireditvev. Člani AI tako organizirajo ulično zbiranje denarja, pripravijo filmske projekcije, koncerte in druge javne prireditve, s katerimi si pridobivajo tako podporo kot denar.

Osrednja telesa in akcije gibanja se naslanjajo na dohodek, ki jim ga zaupajo sekcije. Sredstva, ki so nakazana v centralni proračun, so določena vsaki dve leti na Mednarodnem svetu. Proračun AI predstavlja približno tretjino načrtovanega dohodka, ki ga prejmejo sekcije v tekočem letu. Sredstva, ki jih izglasujejo sekcije, zagotavljajo prostovoljni prispevki sekcij, ki so pri zbiranju denarja še posebej uspešne. (Posel, 2002)

Upravljanje z mednarodnim proračunom nadzoruje Mednarodni izvršni odbor. Proračun krije stroške vseh mednarodnih pobud, kot so misije, ki jih AI pošilja v posamezne države, raziskovanje kršitev človekovih pravic, načrtovanje in koordinacija globalnih kampanj, publiciranje poročil v različnih jezikih, mednarodni program pomoči ter administracija in koordiniranje gibanja, ki združuje članstvo po vsem svetu. (Posel, 2002)

4.6. OPREDELITEV JAVNOSTI AIS

V tretjem poglavju sem obravnavala Cutlipov model odnosov z javnostmi, ki pravi, da se vsakršno delo na področju odnosov z javnostmi začne s prepoznavanjem skupin v okolju, s katerimi je organizacija v deležniškem odnosu. Te skupine rišemo v organizacijski zemljevid deležnikov in javnosti. (Gruban, 1997:41)

Za določitev katere deležniške skupine so v dani situaciji za organizacijo strateškega pomena, je v rabi model **SWOT analize** (strengths, weakness, opportunities, threats) (glej tabelo 5.1.). V prvem koraku opravimo analizo notranje strukture in procesov v organizaciji, ki pokaže njene komparativne prednosti in pomanjkljivosti, v naslednjem koraku pa analizo okolja organizacije, ki pokaže, kakšne priložnosti in grožnje se kažejo v okolju, kar pomeni, katere skupine deležnikov so v dani situaciji strateškega pomena. Na ta način dobimo lestvico deležniških skupin, ki so za organizacijo v dani situaciji najpomembnejše kot priložnost za nadaljni razvoj ali kot grožnja uspešnemu poslovanju organizacije. (Škerlep,1998:742)

Organizacija ima širok spekter posameznikov in skupin s katerimi bi želela komunicirati. Zato je pomembno, da določi najpomembnejše javnosti. Ponavadi ločimo *notranje (interne)* in *zunanj javnosti (eksterne)*. (Black, 1993:42) Javnosti AIS so naslednje:

NOTRANJE JAVNOSTI

- pisarna,
- izvršni odbor,
- skupine,
- člani ,
- prostovoljci,

Tabela 5.1: SWOT analiza AIS

INTERNI DEJAVNIKI:	
STRENGTHS/PREDNOSTI	WEAKNESSES/SLABOSTI
mladi in motivirani aktivni člani civilniki znanje z različnih področij dobri odnosi z mediji povezanost z ostalimi nevladnimi organizacijami dobri odnosi z mednarodnim sekretariatom profesionalnost spletna stran publikacije izobraževanje na področju človekovih pravic delavnice moralnost ugled resnost	neorganiziranost-možnost napak majhno število aktivnih članov nedorečenost vlog koordinatorjev slabo planiranje-preveč projektov slabo delovanje mreže nujnih akcij premalo vključevanja v medije regionalna nepokritost pasivizacija skupin počasna specializacija skupin šibko lobiranje omejeni resursi nezainteresirana javnost neizkušenosť
EKSTERNI DEJAVNIKI:	
OPPORTUNITIES/PRILOŽNOSTI	THREATS/GROŽNJE

<p>promocijske dejavnosti zbiranje sredstev povečano sodelovanje z nevladnimi organizacijami in ostalimi sekcijami AI po svetu civilniki interes šol za izobraževanje o človekovih pravicah, delavnice nove skupine novi člani izkušeni člani priključevanje EU sodelovanje z BIH sodelovanje s policijo sodelovanje s podjetji, pravniki... nadgradnja spletne strani</p>	<p>slabo poznavanje delovanja organizacije oz. nerazumevanje ali nepoznavanje mandata s strani širše javnosti azilna politika porast NGO (fund raising) javno mnenje (npr. begunci) mandat WOOC (work on your own country) – omejenost na področje – nezainteresiranost javnosti za pomoč v drugih državah nezainteresiranost javnega mnenja (človekove pravice) šibkost civilne družbe nerazvita kultura doniranja in prostovoljnega dela v slovenskem prostoru</p>
--	---

Vir: Amnesty International Slovenije

- sekretariat,
- sekcije.

ZUNANJE JAVNOSTI

- finančna javnost (donatorji in potencialni donatorji),
- mediji,
- vlade in vladni organi,
- druge nevladne organizacije,
- poslovni partnerji,
- šole (izobraževanje),
- širša javnost (Posel, 2002a).

Ključ pri definiranju ciljnih javnosti je prepoznavna stopnje vpletenosti posameznikov ali skupin v situacijo. Pomembno je vedeti, kakšno je njihovo predhodno poznavanje problema, kaj čutijo ob problemu in kakšne akcije so se že lotili v smeri rešitve ali reagiranja na problem. Poznavanje tega predstavlja bazo za oblikovanje komunikacijskih ciljev za vsako ciljno skupino posebej. (Cutlip, 1994:362)

4.7. CILJI IN ORODJA ODNOSOV Z JAVNOSTMI V AIS

Pogledali si bomo cilje komuniciranja pri posameznih javnostih in orodja, ki se jih pri AIS poslužujejo za doseg te ciljev. Z notranjimi javnostmi se podrobneje ne bomo ukvarjali, razen s člani in prostovoljci, odnose z mediji in vladne odnose pa bom obravnavala v posebnih poglavjih.

Cilj redne komunikacije s člani in prostovoljci je informiranje o tekočih zadevah, izobraževanje, pridobitev občutka pripadnosti organizaciji in krepitev motivacije, za vključevanje v najrazličnejše aktivnosti. Ob včlanitvi nove člane pozdravi pismo »dobrodošlice«, Priročnik za nove člane, zadnja številka članskega glasila Amnesty akcija in pismo Petra Benensona. O vseh dogajanjih člane obveščajo v Amnesty akciji, ki izide šestkrat letno, v vabilih na sekcijske prireditve, na spletni strani in na neformalnih srečanjih, ki so zelo pomemben del komunikacije s člani in prostovoljci. Pomemben dogodek na tem področju je tudi vsakoletni članski seminar, na katerem s člani razpravljajo o aktualnih tematikah. V letu 2001 so organizirali dvodnevni seminar, katerega osrednji temi sta bili: človekove pravice v EU in nekaznovanost.

Cilja komuniciranja s finančno javnostjo sta pridobivanje finančnih sredstev za delovanje organizacije in ohranjanje donatorskega statusa z zahvalami in obveščanjem. Tistim, ki so že donirali, pošiljajo člansko glasilo in zahvalna pisma, potencialnim donatorjem pa direktno pošto.

AIS sodeluje z različnimi nevladnimi organizacijami, kot so PIC, Mirovni inštitut, KUD France Prešeren, Slovenska filantropija, Društvo za podporo Tibetu..., med katerimi poteka komunikacija predvsem prek sestankov in srečanj (tako formalnih kot neformalnih) in medsebojnega obveščanja oziroma posredovanja informacij. Cilj takšne komunikacije je spodbujanje organizacij k sodelovanju, predvsem pri kampanjah, kjer kampanjska kapaciteta pripelje do večjega učinka in krepitev civilne družbe nasploh.

Cilji komunikacije s splošno javnostjo so gradnja prepoznavnosti, ozaveščanje in informiranje ljudi o kršitvah in mobiliziranje javnosti za akcijo. Širšo javnost AIS naslavlja preko medijev, oglasov in javnih dogodkov (čajanka, stojnica).

Glavni cilj komunikacije s šolami je širitev izobraževanja o človekovih pravicah. Ciljna javnost so predvsem učitelji, ki jim pošiljajo gradiva namenjena učenju o človekovih pravicah, obveščajo o aktualnih dogodkih ter svetujejo na kakšen način bi lahko aktualne tematike uvrstili v program dela. Pripravili so vrsto gradiv: metodični priročnik za učenje človekovih pravic namenjen učiteljem in učencem »Prvi koraki«, videokaseto z animirano verzijo Splošne deklaracije človekovih pravic, zloženko Moje pravice za otroke do 10 let in zloženko Srednješolski kodeks nenasilnega obnašanja. Vsa ta gradiva so brezplačno poslali na

vse osnovne ali srednje šole. V AIS izvajajo tudi delavnice na temo človekovih pravic in seminarje za učitelje, učiteljem pa 4 do 5 krat letno pošiljajo gradiva za izvedbo delavnic na posamezne teme s tega področja. V okviru izobraževanja o človekovih pravicah poskuša AIS vplivati tudi na slovensko zakonodajo na področju šolstva.

4.8. ODNOSI Z MEDIJI

Za velik del organizacij predstavljajo odnosi z mediji glavni del odnosov z javnostmi, kar lahko trdimo tudi za AIS. Mediji so neke vrste posrednik med organizacijo in najrazličnejšimi javnostmi, ki medije uporabljajo na način pridobivanja informacij. Grunig in Hunt pravita, da so mediji neke vrste »vratarji«, ki kontrolirajo tok informacij do drugih javnosti. (Grunig in Hunt, 1984:223)

Pri AI se zavedajo, da skozi medije lahko ustvarijo zavedanje o določenem problemu, vplivajo na javno mnenje, postavijo človekove pravice na »dnevni red« razpravljanja v javnosti, mobilizirajo javnost za aktivnost, vplivajo na vladno politiko, dvignejo prepoznavnost in ugled organizacije, vršijo pritisk na vlade, raziskujejo in izpostavijo kršitve človekovih pravic. (Amnesty International, 1997) To so tudi cilji komunikacije z mediji pri AIS.

Najpogostejša orodja, ki se jih poslužujejo, so sporočila za objavo, novinarska konferenca in neformalna komunikacija z novinarji. Ostala orodja dela na področju odnosov z mediji pa so še odzivi na vprašanja novinarjev oziroma medijev in organizacija raznih prireditev, okroglih miz, demonstracij in drugih javnih dogodkov, s katerimi pritegnejo pozornost medijev in si tako zagotovijo medijski prostor. (Posel, 2002)

Po navedbah bivšega predsednika AIS ima slovenska sekcija relativno dobre odnose z mediji in novinarji. Gre za vzajemno sodelovanje, saj mediji pogosto sami naslavlajo najrazličnejša vprašanja s področja človekovih pravic na organizacijo. AIS lahko ponudi verodostojne informacije s tega področja, tako za medije kot za druge organizacije. (Zagorac, 2002)

AIS izda približno dvajset objav za javnost na leto in organizira najmanj eno novinarsko konferenco. Kriterija za izdajo objav sta dva: pomembnost zadeve v svetovnem merilu in

interes slovenske javnosti. Novinarsko konferenco pa organizira ob izdaji letnega poročila in ob raznih drugih pomembnih dogodkih, ko je zanimanje medijev veliko. (Zagorac, 2002)

Odnose z mediji v AIS lahko uvrstimo v dvosmerni simetrični model odnosov z javnostmi, ki stremi k sporazumevanju med organizacijo in njenimi javnostmi. Namen tega modela ni le vplivati na okolje, temveč se tudi pustiti vplivati in tako doseči uglasitev organizacije z okoljem. (Gruban, 1997:51) V okviru simetričnega modela odnosov z mediji Grunig predlaga pošiljanje manjšega števila objav za javnost in le takšne vrste informacij, iz katerih lahko naredijo novice. Večjo pozornost je potrebno usmeriti na direktne kontakte z novinarji, kar v AIS vsekakor izvajajo. (glej Grunig, 1984:227)

4.9. ODNOSI Z VLADO IN DRŽAVNIMI ORGANI

AIS naslavlja domačo vlado in vlade po svetu. Eno od načel AI pri nastopanju v javnosti je načelo ne-delovanja v lastni državi, po katerem AIS ne kritizira domače vlade glede individualnih primerov kršitev. V lastni državi deluje na področju pravic beguncev, na področju ratifikacije mednarodnih pogodb o človekovih pravicah, na področju izobraževanja o človekovih pravicah in še nekaterih drugih področjih. Komuniciranje z vladami po svetu je pri zasledovanju poslanstva v AI pomembno iz večih razlogov: politiki tako oblikujejo kot tudi sledijo javnemu mnenju, vlada iz ene države lahko vpliva na vodstvo druge države, vlade oblikujejo in odločajo o akcijah medvladnih organizacij. Vlade so tiste, ki lahko okrepijo mednarodne standarde in mehanizme za zaščito človekovih pravic, lahko spreminjajo zakonodajo in praktično uporabo zakonov. (Amnesty International, 1997:254)

Vse aktivnosti AIS so posredno ali neposredno namenjene slovenski vladi ali vladam in državnim organom po svetu. Primarni cilj te komunikacije je odprava in preprečevanje kršitev ter varovanje človekovih pravic. Pogosti cilji pa so opozarjanje na konkretno kršitev, na ponovitev kršitve in na mednarodne standarde. Orodja, ki se jih poslužujejo pri odnosih z vlado so lobiranje, apeli, peticije, vplivanje skozi medije, sestanki in telefonski klici. (Jerše, 2002)

4.9.1. LOBIRANJE

Lobiranje je v AI pojmovano kot »informiranje in vplivanje na tiste posameznike, ki imajo moč ali vpliv za delovanje v smeri zaščite in promocije človekovih pravic« (Amnesty International, 1997:261) Pri AI so prepričani, da se dolgoročno uspeh lobiranja kaže v kvaliteti in zanesljivosti podanih informacij, preverjenih argumentih, realističnih predlogih za rešitev problema in v ohranjanju odprtega in prijateljskega odnosa z osebami, na katere skušamo vplivati. (Amnesty International, 1997)

Lobisti se poslužujejo vrste različnih tehnik, v AIS so to pisma, telefonski klici in osebna srečanja. Kadar se te tehnike izkažejo za neuspešne, skušajo na vlado vršiti vpliv tudi skozi množične medije, s peticijami ali pa z organiziranjem javnih protestov. (Zagorac, 2002)

Kot primer lobiranja v AIS si bomo pogledali poskus vplivanja na spremembo Zakona o tujcih. Vplivanje se je vršilo skozi številne apele, naslovljene na Urad za priseljevanje in begunce RS in Visoki komisariat za begunce (Priloga A: Primer apela – lobiranje), članke in medijsko pojavljanje, peticije in miroljubne manifestacije - večkratni javni protest, tako imenovano protestno sedenje pred zbirnim begunskim centrom Vič, ki so ga v AIS v letu 2000 organizirali kot obliko vpliva na politiko vlade Republike Slovenije do beguncev. Lobiranje je ponavadi dolgotrajen proces, saj je proces vladne politike formuliranja in sprejemanja zakonov relativno dolg. Do poletja 2002 je situacija na tem področju končno dosegla premike, v državnem zboru so namreč sprejeli spremembo Zakona o začasnem zatočišču, po katerem bodo begunci s statusom začasnega zatočišča lahko pridobili status tujca. Na tem področju pa so ostala še številna nerešena vprašanja: begunskim centrom še vedno grozi zaprtje in begunci bodo ob pravicah, ki jih bodo pridobili z novim statusom, izgubili zaščito, ki jim je pripadala do sedaj. AIS in ostale nevladne organizacije že opozarjajo državo na potrebo po intenzivnih integracijskih programih.

4.9.2. MREŽA NUJNIH AKCIJ KOT POSEBNA OBLIKA VPLIVA

Mrežo nujnih akcij je AI razvila kot odgovor na vedno večje in spreminjajoče se vzorce kršitev človekovih pravic po svetu. Preprečevanje teh kršitev zahteva hitro in učinkovito akcijo, ki jo izvajajo preko mreže.

Na Mednarodnem sekretariatu AI v Londonu zbirajo poročila o kršitvah, ki prihajajo iz celega sveta. Raziskovalci preverijo dobljeno informacijo, raziščejo primer in na podlagi teh

verodostojnih informacij sestavijo poročilo o kršitvi. Informacije dnevno pošiljajo na posamezne sekcije po svetu. Takšno poročilo vsebuje imena in podatke o vpletenih v kršitev (žrtev in kršiteljev), lokacijo, potek dogodka, razlog za kršitev, ozadje dogodkov, razmere v državi kršiteljici in podobno (Priloga B: Primer nujne akcije). Priložena je okvirna vsebina apela in naslovi vlad, državnikov, ambasad, organizacij ipd., na katere jih naslavljamo. Koordinatorji nujnih akcij v posameznih sekcijah poskrbijo za prevod in razpošiljanje članom mreže nujnih akcij.

Slovenska sekcija dvakrat mesečno pošlje nujno akcijo približno stodvajsetim članom mreže, ki oblikujejo in razpošljejo apele (Priloga C: Primer apela), dve nujni akciji sta predstavljeni v glasilu, apeli pa se pišejo in podpisujejo tudi ob posebnih dogodkih. Pošiljajo se po standardni pošti, faksu ali e-mailu. Z apeli se na državo kršiteljico izvaja mednarodni pritisk članov iz celega sveta. In nemalokrat je rezultat tega pritiska prenehanje mučenja, sojenje, pomilostitev ali celo izpustitev. (Posel, 2002)

4.10. KAMPANJE (PRIMER KAMPANJE PROTI MUČENJU)

Kampanje se v AI udeležijo vse sekcije in skupine, organizirana je za posamezno državo ali vrsto kršitev in traja daljše časovno obdobje. V AIS vsako leto organizirajo več kratkih (običajno trajajo od tri do šest mesecev), tako imenovanih omejenih kampanj, s katerimi skušajo pozornost usmeriti na kršitve v posamezni državi. Običajno v okviru takšne kampanje AI objavi poročilo v katerem razloži vsa področja, za katera meni, da so zaskrbiljujoča s stališča varovanja človekovih pravic. Svoje člane v Sloveniji potem prosijo, naj s temi dejstvi seznanijo najširšo javnost in pišejo uradnikom v državi, ki je predmet kampanje. AIS je izvedel kampanje za ZDA, Savdsko Arabijo, Kolumbijo, Kitajsko, Sudan, Turčijo itd.

Z dolgotrajnejšimi kampanjami pa skuša AI dvigniti ozaveščenost javnosti o določenem konkretnem problematičnem področju. Takšni sta bili kampanja posvečena beguncem in kampanja proti mučenju. Podrobneje si bomo pogledali izvedbo zadnje kampanje, kampanje za aktivno preprečevanje mučenja, ki je bila izvedena v času od septembra 2000 do oktobra 2001.

Cilj akcije je bil doseči napredek na treh glavnih področjih – preprečevanje mučenja, preseganje nekaznovanosti in spopad z diskriminacijo. Glavni cilj kampanje na slovenski

ravni je bil: zbuditi zavest javnosti o pojavu problema mučenja, oziroma okrutnega, nečloveškega in ponižujočega ravnanja ali kaznovanja.

Natančneje formulirani cilji so naslednji: na področju ozaveščanja javnosti si je organizacija želela pozvati slovensko javnost, naj se opredeli proti mučenju, preko učenja človekovih pravic in preko šolskih skupin in izobraževalnih gradiv pa mlade seznaniti s problemom mučenja. Z naslavljanjem širše javnosti si je organizacija želela pridobiti nove člane in donacije in pritegniti ljudi za konkretne aktivnosti. Na področju učenja človekovih pravic je želela vplivati na slovenske oblasti in šole, da bi tovrstnim temam v okviru izobraževalnega sistema posvečali večjo pozornost. Slovenske oblasti je želela spodbuditi tudi k odločnejši podpori zahtev po vzpostavitvi mednarodnega nadzora nad trgovino z mučilnimi napravami ter k večji transparentnosti glede tovrstnih aktivnosti v Sloveniji, ki bi zagotovile, da Slovenija ni in ne bo vpletena v trgovanje z opremo za mučenje. V okviru odprave nekaznovanosti kršiteljev pa so sklenili vplivati na slovensko oblast, da bi le-ta čimprej ratificirala statut Mednarodnega kazenskega sodišča. (Amnesty International - spletna stran, 2002a)

Cilji kampanje so bili torej dokaj široko zastavljeni in ciljne skupine različne. Temu primerno so se pri AIS posluževali zelo različnih komunikacijskih orodij. Pri odnosih z mediji so najpomembnejše uporabljene tehnike novinarska konferenca, izjave za javnost in konstruiranje medijsko zanimivih dogodkov (okrogle mize, dobrodelna čajanka...). Širšo javnost so naslavljali preko medijev, spletne strani, na informativni stojnici na Prešernovem trgu, preko direktne pošte na temo mučenja, preko oglasa in v okviru izobraževanja o človekovih pravicah v šolah. Vlade so naslavljali preko apelov, peticij in osebnega vpliva.

V okviru kampanje so pripravili akcijski paket za člane s petimi primeri apelov z zahtevami za preprečevanje in prenehanje mučenja v svetu, ki so jih člani lahko poslali ustreznim oblastem. Organizirali so okroglo mizo, na kateri so ugledni pravni strokovnjaki razpravljali o problematiki policijskega nasilja. Na dan otrokovih pravic so na Srednji tekstilni šoli v Mariboru ozaveščali o problematiki mučenja otrok, ob dnevu človekovih pravic pa so na OŠ Valentina Vodnika v Ljubljani organizirali teden proti mučenju. V okviru tradicionalnih aktivnosti ob tednu knjige so v Ljubljani in Mariboru opozarjali na problem mučenja in ljudi povabili k podpisovanju peticij z zahtevami po ukrepanju v devetih primerih žrtev mučenja.

Izvedena je bila akcija proti mučenju v Tuniziji. Akcijo so pripravili skupaj z udeleženci Mednarodnega poletnega tabora AI. (Amnesty International 1999 in 2000a)

V sklopu kampanje je potekalo tudi oglaševanje. Apeli, uporabljeni v oglasih, so preko primera policijskega nasilja iz Avstrije in Madžarske opozarjali na problem mučenja. Po objavi so naleteli na ostra nasprotovanja s strani avstrijskega in madžarskega veleposlaništva. Sporni sta bili izmišljeni inicialki v oglasu (Priloga C: Oglas v kampanji proti mučenju). Po srečanju z ambasadorji obeh držav in posvetovanju s predstavniki Mednarodnega sekretariata so se opravičili madžarskemu veleposlaniku za morebitno možnost napačnega razumevanja oglasa. Poudarili pa so, da zahteve s strani AI po ukrepanju v konkretnih primerih mučenja ostajajo. Oglase so po sestanku z ambasadami umaknili iz medijev. Menijo, da ugled AIS zaradi medijske akcije ni utrpel škode, prav nasprotno, mnogi ljudje so se obrnili na AIS z izražanjem podpore. (Amnesty International, 2001a)

4.11. EVALVACIJA

Evalvacija je pomemben del odnosov z javnostmi. Z evalvacijo si odgovorimo na vprašanje, ali so naš čas, trud in resursi, ki smo jih vložili v aktivnosti odnosov z javnostmi, sorazmerni z rezultati, ki smo jih dosegli. Na ocenjevanje uspešnosti moramo misliti že pred začetkom izvajanja – natančna opredelitev ciljev je namreč ključna za učinkovitost evalvacije. Ta naj bi potekala tudi med samim izvajanjem odnosov z javnostmi in pomagala oblikovati ustrezne korektivne akcije. Evalvacija, ki jo izvedemo na koncu programa, kampanje ali akcije, pa je izhodišče za načrtovanje prihodnjih akcij. (Watson, 1997)

Kljub temu večina teoretikov ugotavlja, da organizacije evalvacijo ne jemljejo resno. (Cutlip, 1994; Watson, 1997; Gruban, 1997). Watson navaja najpogostejše razloge za neizvajanje ali za nepopolno izvajanje evalvacije: pomanjkanjkljiva izobrazba kadrov, pomanjkanje finančnih sredstev, pomanjkanje časa in dvom v samo pomembnost evalvacije. (Watson, 1997)

Razlikovati je potrebno tudi med tipi evalvacije, saj je med učinki pomembno razlikovati med izdelki in rezultati. Velik članek v nekem mediju je pomemben izdelek in vmesni rezultat nekega programa odnosov z mediji, nikakor pa ne more biti končni rezultat. Sama medijska objava, ki je ne vidi nihče, še ne pomeni ničesar, prebrana objava pa le stežka takoj in neposredno vpliva na vedenje (Gruban, 1997:125). Šele evalvacija, skozi katero lahko

merimo konkretno zastavljene cilje oziroma spremembo stališč ali vedenja, nam pokaže ustrezne rezultate.

Tudi v AIS izvajajo precej nepopolno evalvacijo, kot glavni razlog za to pa navajajo nezadostna finančna sredstva. Pri odnosih z mediji se izvaja press clipping, ki pomeni »spremljanje vseh pozitivnih in negativnih medijskih objav o naši organizaciji« (Grunig in Hunt, 1984:236). Press clipping nam sicer ne more pokazati dejanskih komunikacijskih učinkov, lahko pa izmerimo, kakšen je naš vpliv na medijsko agendo. (Grunig in Hunt, 1984:236)

Na področju lobiranja AIS so učinki nekoliko lažje merljivi, saj gre večinoma za točno opredeljene cilje (na primer sprememba zakona o tujcih) in rezultati so očitni že na prvi pogled. Lobiranje je bilo uspešno, ko dosežemo zastavljeni cilj. Isto velja za področje nujnih akcij. Mreža nujnih akcij je v letu 2001 prejela 408 akcij in 117 izmed teh akcij se je srečno končalo. (Amnesty International, 2002f) Po nekaterih raziskavah pa naj bi kar 40% vseh apelov pripomoglo k izboljšanju razmer: prenehali so z mučenjem, smrtno kazen so spremenili v dosmrtno ječo, pogosto so oblasti prav zaradi apelov »čudežno« našle »izginulo« osebo, zapornikom so zagotovili zdravstveno oskrbo, izpustili zapornika in podobno. Seveda so na to vplivali tudi drugi dejavniki, toda na AIS so prepričani, da so apeli nujne akcije v veliki meri prispevali k razrešitvi problema. (Amnesty International, 2000b)

Težje je meriti vplive na širšo javnost, ki se jo naslavlja predvsem prek množičnih medijev, pa tudi preko direktne pošte, prireditvev in podobno. Da bi lahko natančno odgovorili na vprašanje o vplivu odnosov z javnostmi na javno mnenje o človekovih pravicah, bi morala biti izvedena podrobnejša raziskava (anketa) stališč, mnenj in vedenja pred in po izvedbi kampanje, programa ali akcije. Ker so tovrstne raziskave povezano z velikimi stroški, si jih v AI ne morejo privoščiti. Pri AI si tako pomagajo z različnimi kazalci uspešnosti vpliva na širšo javnost. Eden od teh je že prej omenjeno spremljanje količine in kvalitete medijskih objav. Pomembno je tudi opazovanje odziva ljudi, ki niso člani AIS (so donirali denarne prispevke, podpisali peticijo, pokazali zanimanje...) in spremljanje rasti članstva.

Na tem mestu bi želela opozoriti na premalo izkoriščen elektronski medij. Že omenjeno spletno stran londonske sekcije <http://www.amnesty.org> dnevno obišče preko 10000 uporabnikov interneta z vsega sveta in na njej je na voljo več kot 20000 datotek. (Amnesty

International, 2002f) Spletna stran AIS pa bi zahtevala takojšnje posodobitve in večjo ažurnost podatkov. Pogrešam spletne peticije in elektronske nujne akcije. Te pomanjkljivosti se pri AIS zavedajo, saj bo po napovedih Alenke Jerše spletna stran kmalu zaživela. (Jerše, 2002)

SKLEP

»Ko je prišlo prvih dvesto pisem, so mi pazniki vrnili oblačila. Potem je prišlo še dvesto pisem in obiskal me je direktor zapora. Ob naslednji pošiljki je direktor vzpostavil stik z svojimi nadrejenimi. Pisma pa so še kar prihajala: tri tisoč jih je bilo. Obvestili so predsednika. Tok pisem še ni bil končan in predsednik je naročil, naj me izpustijo. Po izpustitvi me je predsednik poklical v svojo pisarno in me vprašal: »Kako to, da imaš ti, vodja sindikata, toliko prijateljev po celem svetu?« Pokazal mi je ogromno škatlo pisem, ki jih je prejel in mi jih izročil...«

Julio de Pena Valdez, zapornik vesti, izpuščen po posredovanju Amnesty International

Večina vlad je v zadnjih desetletjih sprejela Splošno deklaracijo človekovih pravic in za današnji čas je značilen skladno urejen mehanizem varstva človekovih pravic na globalni in regionalnih ravneh. Priča smo razvoju vedno novih pravic, ki naj bi zadovoljile vedno večjo svobodo vseh individuumov. Na drugi strani pa se vsakodnevno po vsem svetu srečujemo z množičnimi kršitvami človekovih pravic. Dr. Danilo Turk, pomočnik Generalnega sekretarja OZN meni, da »moramo biti v času, ko je treba premagati pojave terorizma in odpraviti njegove vzroke, še posebej pozorni in zagotoviti, da dejavnosti za zatrtje terorizma ne bodo postale opravičilo ali izgovor za ogrožanje človekovih pravic.« (Turk v Cerar, 2002:12) Večni problem pravic je v tem, da so sicer prepoznane in zaščitene v raznih pravnih aktih, a v praksi večina ljudi do teh pravic ne pride. »V OZN je že od prvih začetkov jasno, da je uspeh zagotavljanja človekovih pravic najprej odvisen od tega, ali jih ljudje poznajo in ali so se pripravljene zanje zavzemati.« (Turk v Cerar, 2002:12) Kako torej priti do najzaneslivejših poti za njihovo zagotavljanje in do zaščite pred neprestanim kršenjem?

Ta cilj so si zadale številne nevladne organizacije, med njimi tudi Amnesty International. Hipoteza o veliki vlogi nevladnih organizacij pri razvoju in implementaciji mednarodnega sistema za zaščito človekovih pravic se sicer izkaže za pravilno, vendar pa v nalogi ugotavljam, da so nevladne organizacije pri podpiranju vladavine pravnega zakona v družbi velikokrat omejene ali celo utišane prav s strani vlad, kjer so človekove pravice najmanj upoštevane. Na tem mestu bi želela poudariti, da je prav Mednarodni sistem za zaščito človekovih pravic bistven za legitimnost in kredibilnost delovanja AI in ostalih organizacij. Deklaracije, konvencije in ostali standardi zagotavljajo skladen in enoten pristop vršitve vpliva na vlade in vladne organe.

Glavni namen moje naloge pa je bil ugotoviti, kakšna je uporabnost odnosov z javnostmi na področju človekovih pravic v AIS. Že v uvodu sem predstavila, da kljub mednarodni univerzalnosti pravic, izhodišče spoštovanja človekovih pravic leži v vsakem posamezniku oziroma na ravni vsake države posebej. Cilj odnosov z javnostmi v AIS je torej v prvi vrsti vplivati na posameznika, širše gledano na oblikovanje javnega mnenja, ki ima moč pritiska na vplivne posameznike, vlade in organizacije.

Kako takšen proces poteka, lahko najbolj nazorno povzamemo skozi Wilcoxove faze v življenjskem ciklu javnega mnenja, ki sem jih obravnavala v poglavju o oblikovanju javnega mnenja. AIS izpostavi določen pereč problem in skozi različne dogodke poskrbi za čim večjo

medijsko pojavljanje. Skozi medije doseže mnenjske voditelje, tako formalne kot neformalne, ti pa po načelu večstopenjskega toka komuniciranja razširjajo informacije v družbi, ki se začne problematike zavedati in o njej razpravljati. Z drugimi besedami AIS skozi medije ustvari agendo setting. V naslednji fazi javnost začne pritiskati na vlado, katere naloga je, da sprejme odločitve. Vlade so občutljive na javno mnenje, še posebej ko gre za mednarodni pritisk, saj je takrat ogrožen njihov svetovni ugled. Pod takšnim pritiskom pa popusti večina vlad kršiteljic.

V diplomski nalogi sem ugotovila, kako oziroma s kakšnimi tehnikami AIS skozi odnose z javnostmi vpliva na javno mnenje o človekovih pravicah. Napovedovanje prihodnosti tehnik komuniciranja v AIS se nagiba v smeri večje uporabe novih medijev, ki bo pospešilo posredovanje pri kršitvah. Škoda je, da v organizaciji ne opravljajo raziskav javnega mnenja, ki bi pokazale merljive rezultate in bi omogočile kompletno analizo dosedanjega dela in izboljšano načrtovanje v prihodnjih akcijah. Vsekakor pa veliko število rezultatov govori samo zase. Vsaka izpustitev zapornika, sprememba zakona in podobno priča, da delo AIS in drugih sekcij AI ni zamen in da bo učinkovita komunikacija skozi načrtno upravljane odnose z javnostmi počasi le uspela oblikovati družbeno zavest o spoštovanju človekovih pravic.

Omeniti velja še posebnost delovanja AI, to je delovanje na posameznem primeru ljudi iz tujih držav. Tu se odpira dodatna naloga za AIS: prepričati ljudi, da pomagajo nekemu, ki nam sicer ni blizu. Izkazalo se je, da je prav mednarodni pritisk na vlade kršiteljice tisti, ki ima največjo moč. Predvsem v represivnih sistemih, kjer je vsaka kritika s strani domače javnosti utišana, ima vpliv mednarodne javnosti veliko večjo moč. To je eden od pomembnih ključev uspeha delovanja AI in s tem tudi AIS.

Na osnovi zapsanega lahko potrdim tudi ostali dve hipotezi iz uvoda diplomske naloge. Amnesty International Slovenije lahko skozi odnose z javnostmi pomembno vpliva na oblikovanje javnega mnenja o človekovih pravicah. Danes je spoštovanje človekovih pravic torej predvsem komunikacijski problem. Še takšna briljantna zakonodaja ne more zagotoviti spoštovanja človekovih pravic, če to ni vsajeno v zavest vsakega posameznika. Proces se prične že pri vzgoji otrok, česar se pri AIS zavedajo, saj velik del svojega dela posvečajo izobraževanju o človekovih pravicah v šolah. Lahko rečemo, da so šole in izobraževalne ustanove zelo pomembna, če ne najpomembnejša ciljna javnost AI in AIS. Vsekakor bo preteklo mnogo let, preden se bo večji del družbe zavedel pomena spoštovanja človekovih pravic za človeštvo. A za zdaj je velik uspeh že izpustitev enega samega zapornika vesti.

LITERATURA IN VIRI

1. Abrams, Elliot (2001): »The media and human rights«. World & I, 16, 12, str.290
2. Anonymous (2001): »Afghan women`s group uses internet to illustrate abuse«. Media report to women, 29, 4, str. 10-11
3. Baskin, Otis W.; Aronoff, Craig F. (1988): Public Relations: The Proffesion and the Practice. Wm. C. Brown, Dubuque
4. Benčina, Dragoljuba; Simoniti, Iztok (1994): Mednarodne organizacije: priročnik in vodnik. DZS, Ljubljana
5. Biagi, Shirley (1992): Media/Impact – an Intruduction to Mass Media. Wadsworth, Belmont
6. Bittner, R. John (1996): Mass Communication. Prentice Hall, Massachusetts
7. Bhumiprabhas, Subhatra (2000): »The Other Side of the Story«. Thailand, 27.9.2000
8. Black, Sam (1993): The Essentials of Public Relations. Kogan Page, London
9. Blundel, Richard (1998): Effective Business Communication: Principles and practice for the information age. Prentice Hall, London
10. Bohte, Borut (1997): »Mednarodno varstvo temeljnih pravic«. V: Pavčnik, Marjan; Polajnar-Pavčnik, Ada; Wedam-Lukič, Dragica (ur.): Temeljne pravice. Cankarjeva založba, Ljubljana
11. Bronson, Marsha (1996): Amnesty International. Založba Educa, Nova Gorica
12. Buergenthal, Thomas (1988): International Human Rights in a Nut Shell. West Publishing Company, Minnesota
13. Cerar, Miro ml. (1997): »Mednarodno varstvo temeljnih pravic«. V: Pavčnik, Marjan; Polajnar-Pavčnik, Ada; Wedam-Lukič, Dragica (ur.): Temeljne pravice. Cankarjeva založba, Ljubljana
14. Cerar, Miro; Jon, Jamnikar; Smrkolj, Maja (ur.) (2002): Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili. Društvo Amnesty International Slovenije in Mirovni Inštitut, Ljubljana
15. Cutlip, Scot M.; Center, Allen H.; Broom, Glen M. (1994): Effective Public Relations. Prentice-Hall, Inc., New Jersey
16. Dahl, Robert (1999): »Democracy and Human Rights under Different Conditions of Developmnet«. V: Savić, Obrad: The Politics of Human Rights. Verso, London
17. Deacon, Bob; Hulse, Michelle in Stubbs, Paul (1997): Global Social Policy: International organizations and the future of welfare. SAGE Publications, London

18. Dozier, David M.; Grunig, Larissa A.; Grunig, James E. (1995): *Manager's Guide to Excellence in Public relations and Communication management*. Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey
19. Drapal, Andrej (1998): »Lobiranje«. V Gruban, Brane; Verčič, Dejan; Zavrl, Franci: *Preskok v odnose z javnostmi*. Pristop, Ljubljana
20. Drucker, Peter F. (1997): *Managing the Non-profit Organization*. Butter Worth-Heinemann, Linacre House, Oxford, Velika Britanija
21. Evans, Tony (1997): »Democratization and human rights«. V: McGrew, Anthony: *The Transformation of Democracy*. Polity Press, Cambridge
22. Fairchild, Michael (1999): *Kako izpolniti obljube na področju odnosov z javnostmi*. Slovensko združenje agencij za odnose z javnostmi, Ljubljana
23. Glasser L. Theodore, Salmon T. Charles (1995): *Public opinion and the Communication of Consent*. The Guilford Press, London
24. Gruban, Brane; Maksimovič, Meta; Verčič, Dejan; Zavrl, Franci (1990): *ABC PR odnosi z javnostmi na prvi pogled*. Tiskovno središče Ljubljana
25. Gruban, Brane; Verčič, Dejan; Zavrl, Franci (1997): *Pristop k odnosom z javnostmi*. Pristop, Ljubljana
26. Grunig, James in Hunt, Todd (1984): *Managing Public Relations*. Holt Rinehart and Winston Inc., USA
27. Grunig, E. James (1992): *Excellence in Public Relations and Communication Management*. Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey
28. Habermas, Jurgen (1989): *Strukturne spremembe javnosti*. Studia humanitatis, Ljubljana
29. Harvey, J. Smith (1995): *Public Relations*. Hodder Headline Plc, London
30. Hunt, Todd; Grunig, James (1995): *Tehnike odnosov z javnostmi*. DZS, Ljubljana
31. Inder Singh, Anita (2001): »Diversity, human rights and peace«. *UN Chronicle*, 38, 2, str. 36-37
32. Jambrek, Peter; Anton, Perenič; Uršič, Marko (1988): *Varstvo človekovih pravic: razprave eseji in dokumenti*. Mladinska knjiga, Ljubljana
33. Jefkins, Frank (1993): *Planned Press and Public Relations*. Blackie Academic & Professional, London
34. Jefkins, Frank, Yadin, Daniel (1998). *Public Relations*. Pitman, London
35. Kitchen, Phillip (1997) *Public Relations: Principles and Practice*. International Thomson Business Press

36. Kotler, Philip in Andreasen, Alan R. (1996): Strategic Marketing for Nonprofit Organizations. Prentice Hall, New Jersey
37. Martelanc, Tomo (2000): Prostovoljno delo včeraj, danes, jutri. Slovenska filantropija, Ljubljana
38. McQuail, Denis in Windhal, Sven (1993): Communication Models for the Study of Mass Communication. Longman Publishing, New York
39. McQuail, Denis (1985): Mass Communication Theory – an introduction. Sage Publications, London
40. Moss, Danny (1990): Public relations in Practice: Routledge, New York
41. Pavčnik, Marjan; Polajnar-Pavčnik, Ada; Wedam-Lukič, Dragica (1997). Temeljne pravice, Cankarjeva založba, 1997
42. Posner, Michael in Whitome, Candy (1996): «The Status of Human Rights NGOs». V: Steiner Henry J. in Alston Philip: International Human Rights in Context. Clarendon Press, Oxford, str. 467-473
43. Price, Vincent (1992): Public Opinion. SAGE Publications, London
44. Rice, Ronald in Atkin, Charles (1989): Public communication campaigns. Sage publications, London
45. Rodley, Nigel (1996): »The Work of Nongovernmental Organizations in the World-wide Promotion and Protection of Human Rights«. V: Steiner, Henry in Alston, Philip: International Human Rights in Context. Clarendon press, Oxford, str.476-480
46. Seitel, Fraser (1998): The Practice of Public Relations. Prentice Hall, New Jersey
47. Serajnik Sraka, Nada in Podnar Klement (2000). Slovenska konferenca o odnosih z javnostmi. Slovensko društvo za odnose z javnostmi, Ljubljana
48. Simič, Vladimir (1997): »Temeljne pravice kot pravnocivilizacijska dediščina«. V: Pavčnik, Marjan; Polajnar-Pavčnik, Ada; Lukič-Wedam Dragica (ur.): Temeljne pravice. Cankarjeva založba, Ljubljana
49. Smith, Harvey J. (1995): Public Relations. Hodder&Stoughton, London
50. Soderblom, Anna (2001): Give Hope to Torture Victims. The Times, 4.2.2001
51. Sorlin, Pierre (1994): Mass Media. Routledge, London
52. Splichal, Slavko (1997): Javno mnenje. FDV, Ljubljana
53. Steiner, Henry J. in Alston, Philip (1996): International Human Rights in Context: Law, Politics, Morals. Oxford University Press Inc., New York
54. Strickert, Fred (2001): War on the Web. The Christian Century, 118, 16, str. 20-22

55. Šinkovec, Janez (1996): Pravna, demokratična in socialna država. ČZP Enotnost, Ljubljana
56. Šinkovec, Janez (1997): Pravice in svoboščine. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana
57. Škerlep, Andrej (1997): Komunikacija v družbi, družba v komunikaciji. FDV, Ljubljana
58. Škerlep, Andrej (1998): »Veščina razreševanja interesnih konfliktov in elokventne artikulacije organizacijskega diskurza«. V: Teorija in praksa, 4, str 738-759
59. Verčič, Dejan; Žunderl, Branko (1993): »Kdo ali kaj so javnosti: situacijska teorija javnosti«. V: Pristop, 2, str 18-21. Pristop, Ljubljana
60. Verčič, Dejan; White, Jon; Moss, Danny (2000): 7th International Public relations research Symposium. Pristop, Ljubljana
61. Weimann, Gabriel (2000): Communicating Unreality – Modern Media and the Reconstruction of Reality. Sage Publications, Thousand Oaks
62. White, Jon in Mazur, Laura (1993): Strategic Communication Management: Making Public relations Work. Addison-Wesley Publishing Company, Harlow
63. Wilcox, Dennis; Ault, Phillip H.; Agee, Warren K. (1997): Public Relations Strategies and Tactics. Longman, New York
64. Young, Dennis; Hollister, Robert; Hodkinson, Virginia and associates (1993): Governing, Leading and managing Nonprofit Organizations. Jossey-Bass publisher, San Francisco
65. Zagorac, Dean (2002): »Mednarodne nevladne organizacije in nastanek norm človekovih pravic«. V: Cerar, Miro; Jamnikar, Jon; Smrkolj, Maja (ur.): Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili. Društvo Amnesty International Slovenije in Mirovni Inštitut

VIRI

1. Amnesty International (1997): Amnesty International Campaigning Manual. Amnesty International, London
2. Amnesty International (1998): Amnesty International report 1988, Amnesty International, London
3. Amnesty International (2000): Amnesty International report 2000. Amnesty International London
4. Amnesty International (2000a): Poročilo o delu Amnesty International Slovenije v letu 2000. Amnesty International, Ljubljana
5. Amnesty International (2000b): Priročnik za pisanje apelov. Amnesty International Slovenije, Ljubljana
6. Amnesty International (2001): Statut Amnesty International, Amnesty International Slovenije, Ljubljana
7. Amnesty International (2001a): Amnesty International Slovenije v letu 2001. Amnesty International Slovenije, Ljubljana
8. Amnesty International (2002d): Dejstva in številke: delo Amnesty International. Amnesty International, London
9. Amnesty International (2002e): Amnesty International report 2001. Amnesty International, London
10. Amnesty International (2002f): Dejstva in številke. Amnesty International Slovenije
11. Društvo za združene narode za RS (1988): Človekove pravice: zbirka temeljnih mednarodnih dokumentov. Društvo za združene narode za Slovenijo, Ljubljana
12. Društvo za združene narode za RS (1996): Človekove pravice: zbirka mednarodnih dokumentov. Društvo za združene narode za republiko Slovenijo, Ljubljana
13. (1997): Veliki splošni leksikon - druga knjiga. DZS, Ljubljana

VIRI IZ INTERNETA

1. Amnesty International Slovenije (2002): predstavitevna stran.
<http://www.amnesty-international.si/predstavitev/kaj.html>
2. Amnesty International Slovenije (2002a): akcije
<http://www.amnesty-international.si/akcije/akcije.html>
3. Amnesty International (2002b): spletna stran kampanje proti mučenju.
<http://www.stoptorture.org>

4. Amnesty International (2002c): predstavitevna stran.

<http://www.amnesty.org>

5. Evropski svet (2002): predstavitevna stran

[http://www.coe.int/T/E/Communication_and_Research/Contacs_with_the_public/About??](http://www.coe.int/T/E/Communication_and_Research/Contacs_with_the_public/About?)

6. Human Rights Watch (2002): predstavitevna stran

<http://www.hrw.org/about/whoweare.html>

7. Human Rights Watch (2002a): letno poročilo

<http://www.hrw.org/annual-report/1998/20years.html>

INTERVJUJI

1. Posel, Nataša - pogovor z generalno sekretarko AIS Natašo Posel (marec, 2002)

2. Jerše, Alenka - pogovor s koordinatorico kampanj Alenko Jerše (marec, 2002)

3. Zagorac, Dean - pogovor z nekdanjim predsednikom AIS Deanom Zagorcem (maj, 2002)

PRILOGE

PRILOGA A: Primer apela - lobiranje

VLADA RS
URAD ZA PRISELJEVANJE IN BEGUNCE
Riharjeva 38, 1000 Ljubljana

Ljubljana, 11. 4. 2000

ZADEVA: Protest proti zapiranju zbirnega centra za začasne begunce Vič

Spoštovani!

Nevladne organizacije (NVO) smo novembra 1999 na Vlado RS naslovile zaprosilo¹, da nas seznanijo, kako namerava po osmih letih začasnosti trajno rešiti položaj beguncev iz BiH (oseb z začasnim zatočiščem v Sloveniji). V zaprosilu smo izpostavili in opisali ključne probleme, na katere opozarjamo že vrsto let. Po petih mesecih nam vlada odgovora še ni posredovala, pač pa so pregnanci iz begunskega centra Vič in nekatere NVO prejeli informacijo Urada RS za preseljevanje in begunce o zapiranju tega centra.

Sklepamo, da vlada v osmih letih ni izoblikovala politike do beguncev in torej ni čudno, da se ukvarja le s kratkoročnim reševanjem ponavljajčih se problemov, namesto da bi, tako kot druge države, našla trajno rešitev za te ljudi.

Če je bilo tako kratkovidno reševanje begunskih problemov in travmatično večkratno premeščanje pregnancev v prvih letih še "opravičljivo", je po osmih letih nedopustno, kot je tudi status začasnega zatočišča, po osmih letih njihovega življenja v Sloveniji, nesprejemljiv. Tudi priporočilo UNHCR je, da lahko začasno zatočišče traja največ pet let.

Spodaj podpisane NVO ostro nasprotujemo odločitvi Urada RS za priseljevanje in begunce, da center Vič zapre, begunce pa ponovno razseli. Hkrati se pridružujemo protestu², ki ga je na urad naslovil Izbjeglički odbor begunskega centra Vič.

Pričakujemo, da bo urad beguncem zagotovil nadaljnjo oskrbo in nastanitev v begunskem centru Vič ali pa poiskal drugo ustrezno rešitev za njihovo bivanje v Ljubljani. Predlog urada, da si bivanje izven centra lahko zagotovijo sami, je glede na višino³ predvidene humanitarne pomoči, milo rečeno neresen. Ponujena pomoč tudi ni primerljiva s stroški⁴, ki naj bi jih urad sicer imel z oskrbo beguncev v centrih in jih običajno navaja v svojih poročilih.

Želimo poudariti nekatera dejstva, s katerimi utemeljujemo begunske in naše zahteve:

- V ZC Vič živi 313 oseb z začasnim zatočiščem. Večinoma so iz Republike Srbske in se na svoje domove ne morejo vrniti. V osemletnem pregnanstvu v RS ste jih premeščali iz centra v center že večkrat. Leta 1994, ko ste zapirali begunski center na Roški, je 160 ljudi več kot dva meseca brezplačno gradilo barake centra na Viču. Poudarjamo, da ste tistim, ki ste jih iz Roške premestili na Vič, takrat obljubili, da bodo lahko v tem centru ostali in jih ne boste več premeščali proti njihovi volji.
- Med prebivalci centra je 75 otrok, starih do 16. leta, od katerih je 51 šoloobveznih. Različne srednje šole obiskuje 33 mladoletnikov. Kaj bo s srednješolci, ki obiskujejo programe, ki jih v krajih, kamor naj bi se preselili ni, kaj bo s tistimi, ki naj bi jeseni začeli študirati na eni od fakultet v Ljubljani? S selitvijo jim boste nadaljnje izobraževanje onemogočili. Da o študentih, ki bodo imeli junija in julija, torej v času, ko bi se morali seliti, največ obveznosti, niti ne govorimo. Očitno je, da nikogar od vpletenih ne skrbi, da za otroke in mladostnike pomeni ponovna premestitev ponovno prilagajanje na novo okolje in ponovno poslabšanje življenjskih razmer.
- V centru živi tudi 58 ljudi, ki nujno potrebujejo stalno zdravniško oskrbo, med njimi je 19 vezanih na zdravljenje v Kliničnem centru Ljubljana.

- Glede na število prostih mest, ki jih z vašim dopisom ponujate v izbranih zbirnih centrih, bo nujno prišlo do razbijanja družin. Zaradi tradicije in načina življenja v bosanskih družinah bi ločitev pomenila tudi nespoštovanje do tradicionalnih vrednot beguncev in nasilno vdiranje v kulturo teh ljudi.
- Begunci, ki živijo v begunskih centrih, so se 1998. organizirali v Savjet izbjeglica, v katerem so predstavniki vseh begunskih centrov. Urad je celo sklical dva sestanka delovne skupine, v kateri sta dva predstavnika Savjeta izbjeglica ter predstavniki urada, UNHCR, Ambasade BiH in Slovenske filantropije. Delovna skupina je sprejela dogovor, da bo identificirala in obravnavala vse nastale probleme, poiskala in predlagala rešitve ter jih posredovala odgovornim. Predstavniki vlade pa naj bi se pred vsako odločitvijo v zvezi s spremembo položaja beguncev posvetovali s Savjetom izbjeglica in njihove predloge v največji možni meri tudi upoštevali. Žal se je delovna skupina, namesto enkrat mesečno, kot je bilo sklenjeno, sestala le dvakrat. Seznanjeni smo tudi, da so pregnanci sami predlagali nekatere rešitve, ki bi lahko pripomogle k zmanjšanju števila beguncev v Sloveniji, vendar jih je urad očitno prezrl.

Organizacije in posamezniki, ki s pregnanci sodelujemo, smo znova osupli nad načinom upravljanja z življenji beguncev. Nedopustno je, da urad, ki je ustanovljen prav z namenom, da skrbi za begunce, ravna z njimi kot s številkami, ki jih je mogoče brez težav in nenehoma prerazporejati po različnih uradniških shemah. Vladni urad namreč odloča o usodi ljudi, ki so preživeli vojno, bili pregnani in v pregnanstvu živijo že osmo leto. V odsotnosti razvidne politike, ki bi bila naravnana k trajni ureditvi njihovega položaja, so tako potisnjeni v životarjenje, ki žali (njihovo in naše) človeško dostojanstvo. Odločitev urada, da zapre begunski center Vič, razumemo kot ponovni pritisk na preostale pregnance, ki niso imeli nobene možnosti, da bi se vrnil na svoje domove ali se preselili v druge države in si na tak način zagotovili preživetje.

Od odgovornih pričakujemo, da umaknejo sporno odločitev ali nemudoma najdejo drugo sprejemljivo rešitev za vse begunce iz zbirnega centra Vič.

S spoštovanjem,

Amnesty International

Društvo za zaščito ateističnih čustev

KUD France Prešeren, projekt Pregnanci

Zavod za odprto družbo - Slovenija

Društvo za prostovoljno delo MOST

Fundacija Gea 2000

Pravno-informacijski center nevladnih organizacij PIC

Združenje VOX

V vednost:

Vlada Republike Slovenije, Urad predsednika vlade

Izbjeglički odbor begunskega centra Vič

Predstavništvo UNHCR, g. Pierre von Gunten

Ambasada BiH, g. ambasador Branko Petrić in g. Ferhart Seta

Ministrstvo za zunanje zadeve, generalna sekretarka ga. Mojca Osolnik

Ministrstvo za notranje zadeve, generalni sekretar g. Slavko Debelak

Varuh človekovih pravic, g. Ivan Bizjak

Delegacija evropske Komisije, g. Niklas Reuter

¹**Zaprosilo - priloga**

²**Protest - priloga**

³od 9.196 SIT do maksimalno 16.672 SIT mesečno na osebo (Vladna Uredba o višini človekoljubne pomoči, ki jo lahko prejemaajo osebe z začasnim zatočiščem, Uradni list st. 1/2000)

⁴od 30.000 SIT do 40.000 mesečno na oseb

PRILOGA B: primer nujne akcije

PRILOGA C: Primer apela

Jernej Novak
Dunajska 10
1000 Ljubljana
Slovenija

Procurator General of the Russian Federation
Vladimir Ustinov
Rossiiskaia Federatsia
Prokuratura Rossiskoi Federatsii
Ul. B. Dimitrovka, d 15a
103793 g. Moskva K-31
Russian Federation

Spoštovani generalni državni tožilec,

24-letni Zelimkan Murdalov je odšel od doma v Groznom 2. januarja 2001. Vrnil naj bi se čez eno uro, vendar pa njegova družina do danes ni slišala nobenega glasu o njem. Priče so povedale, da naj bi tistega dne moškega, podobnega njemu, aretirali. Zaporniki, ki naj bi bili zaprti skupaj z njim, pa naj bi ga zadnjič videli pretepenega in nezvestnega 3. januarja 2001. V zvezi z izginotjem Zelimkana Murdalova ni bil obtožen nihče.

Oblasti, predvsem pa organi pregona, morajo v skladu s svojimi dolžnostmi zagotoviti, da se mučenja in nečloveškega ravnanja v nobenem primeru ne dopušča. Pozivamo vas, da:

- zagotovite, da se vse navedbe kršitev človekovih pravic izčrpno in nepristransko razišče in da se odgovornim zanje sodi;
- zagotovite nepristranske preiskave o vseh poročilih o izginotjih in objavo imen in nahajališč ljudi zaprtih v Čečeniji.

S spoštovanjem,

Jernej Novak

PRILOGA D: Oglas v kampanji proti mučenju